ספרות עזר · דקדוק

ספר פעלי הכפל (תרגום רמבג)

רבי יהודה חיוג'

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

ספר פעלי הכפל (תרגום רמבג)

רבי יהודה חיוג'

מקור הטקסט: ויקיטקסט · רישיון: CC BY-SA 3.0

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/ספר-פעלי-הכפל-תרגום-רמבג/
הקובץ נוצר ב־20 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פתיחה 4
שער א 4
שער ב 7
שער ג 9
שער ד 12

רבי יהודה ב"ר דוד חיוג

פתיחה

וזה ספר מחברת פעלי הכפל

שהאות השנית שהיא העי"ן דומה לשלישית שהיא הלמ"ד, ועל כן נקראו 'פעלי כפל', לאמר כי נכפלה העי"ן מהם. וגם אותו חבר ר' יהודה בר' דוד המכונה חיוג פאסי ז"ל.

אמר יהודה בר' דוד: חפשתי ובקרתי פעלי הכפל שהעי"ן והלמ"ד מהם אות אחת כפולה, ומצאתי להם דרכים ופנים, וראיתי לחברם ולכנסם אל ספר. ואחר כן אכנוס כל הפעלים הנמצאים במקרא, להועיל בזאת כל אשר נתן אלהים חכמה בלבו והעיר את רוחו להבין חק לשון העברים הקדמנים, לפי שאין מכירים בסודם בני אדם, כי כאשר ראו כי נכפלה האות השנית, חשבום משתי אותיות עקר והשלישית טפילה להם, וזאת היא טעות בידם, כפי מה שפרשתי ואוסיף עוד לפרש בעזרת ה'.

שער א

הדבר אשר היה על פעלי הכפל שהאות השנית מהם כשלישית

ואלה הפעלים הם כמו **וְסָבַב** בֵּית אֵל (ש"א ז טז), **וְשָׁלַל** שְׁלָלָהּ **וּבָזַז** בִּזָּהּ (יחזקאל כט יט), **וְהָמַם** גִּלְגַּל עֶגְלָתוֹ (ישעיהו כח כח), **דָּלְלוּ** וְחָרְבוּ (ישעיהו יט ו), וזולתם הרבה מאד. מצאתי רוב מנהגם, שהפעל הכבד והקל ולשון נִפְעַל ושאר בניניהם נוהגים שלא כמנהג פעלים אחרים, ונאמרים על דרכים שלא כדרכיהם. יאמר מהם פָּעַלְתִּי או פָּעַלְנוּ או פָּעַלְתָּ בהבליע האות הראשנה שהיא עי"ן הפועל בשלישית הדומה לה שהיא למ"ד הפועל, והניע פ"א הפועל בפתח גדול, וסמוך הפועַל אל הפועֵל המכונה בו"ו שיביאוה נחה אחר למ"ד הפועל הדגושה, והיא מונעת בחלם לפני הו"ו; נאמר מן סָבַב – **סַבּוֹתִי** (קהלת ז כה), ומן בָּזַז – **בַּזּוֹנוּ** לָנוּ (דברים ג ז), ומן שָׁלַל – כִּי אַתָּה **שַׁלּוֹתָ** (חבקוק ב ח), ומן וְהָמַם – **וְהַמּוֹתִי** אֶת כָּל הָעָם (שמות כג כז), ומן דָּלַל – **דַּלּוֹתִי** וְלִי יְהוֹשִׁיעַ (תהלים קטז ו), כִּי **דַלּוֹנוּ** מְאֹד (תהלים עט ח), וכמוהם **קַלּוֹתִי** (איוב מ ד), **חַמּוֹתִי** רָאִיתִי אוּר (ישעיהו מד טז), נדגשו כל אלה מפני הבליע האות הראשונה בשנית כמוה. ועקרם: סָבַבְתִּי, בָּזַזְתִּי, שָׁלַלְתִּי, וְהָמַמְתִּי, דָּלַלְנוּ, וכמו שנאמר **בָּזַזְנוּ** (דברים ב לה), כן סָבַבְתִּי, זָמַמְתִּי. ונאמר עוד מן סָבַב – **סַבּוּנִי** כַּמַּיִם (תהלים פח יח), ומן שָׁדַד – זוּ **שַׁדּוּנִי** (תהלים יז ט), ומן חָנַן – כִּי **חַנַּנִי** אֱלֹהִים (בראשית לג יא), כל אלה בהבליע האות הראשונה שהיא עי"ן הפועל בשנית הדומה לה שהיא למ"ד הפועל. ועקרו סְבָבוּנִי, שְׁדָדוּנִי, כמו **אֲפָפוּנִי**

מַיִם (יונה ב ו), חֲנָנֵנִי בשלשה נו"נין, הראשונה והשנית הן שבחָנַן אֱלֹהִים (בראשית לג ה), והשלישית למדבר בעד נפשו, כמו נו"ן שְׁמָרֵנִי וחבריהם.

וזהו חק לא יעבור, כי כל פ"א פועל עובר מן הנבלע מפעלים אלה עי"ן בלמ"ד, שהיא פתוחה לעולם. ויש מהם שחסר האות הנכפלת ועמדה האחת מהן במקום שתים, ובהסמך למלה אות אחרת תדגש וימלא חסרונם, כמו רַךְ לְבָבְךָ (מ"ב כב יט) שעקרו רָכַךְ, כי הוא יוצא מן **רַכְּכָה** בַּשָּׁמֶן (ישעיהו א ו), אך בהסמכו ישוב לשרשו ומחצבו, נאמר **רַפּוּ** דְבָרָיו מְשֻׁמָּן (תהלים נה כב) בהדגש הכ"ף השנית שהיא למ"ד הפועל מפני הבלי"ע העי"ן בה, ועקרו רָכְכוּ, כמו **סָבְבוּ** אֶת הָעִיר (יהושע ו טו); וכמוהו **חַת** מְרַדָּךְ (ירמיהו נ ב) עקרו חָתַת, שהוא מן תִּרְאוּ **חַתַּת** (איוב ו כא), ובהטפל לו ו"ו הרבים נדגשה התי"ו, נאמר **וְחַתּוּ** וְבֹשׁוּ (ישעיהו כ ה), ומשפטו גם הוא להיות חָתְתוּ, כמו **דָּלְלוּ** וְחָרְבוּ (ישעיהו יט ו), אך יש כשיכבד עליהם להניעם ויניחום להקל מעליהם ויבליעו הראשון מהם בשני וידגש לזאת; וכן **קַלּוּ** מְנֻשָּׁרִים (ירמיהו ד יג), **וְחַדּוּ** מִזְאֵבֵי עֶרֶב (חבקוק א ח), **זַכּוּ** נְזִירֶיהָ (איכה ד ז), **רַבּוּ** מִשַּׁוָּרוֹת רֹאשִׁי (תהלים סט ה), כולם ראויים להיות קָלְלוּ, וְחָדְדוּ, זָכְכוּ, רָבְבוּ, וכהנה רבות.

ומצאתי הפועל העתיד בהפיל אות אחת והעמיד אחת מהם במקום שתים, והניע פ"א הפעל בחלם, והביא נח נסתר בינו ובין הנוסף לפניו תמורת מה שחסר מן המלה למלא חסרונה, כמו שעשו בפעלים הנחי העי"ן הנאגרים במאמר השני מספר מחברת אותיות הנוח והמשך, וכאשר עשו בפעלים הנקבצים במאמר השלישי ממנו, ואמרו **יָסוֹב** אֹתוֹ (מ"א ז כג), הנח אחר היו"ד מוסף מפני הטעם שהזכרתי, והסמ"ך היא פ"א הפועל, והו"ו אחריה מפני המשך שנמשכה תנועת הסמ"ך בחולם, והבי"ת האחת במקום שתי בי"תי **וְסָבַב** (ש"א ז טז), **סָבְבוּנִי** (תהלים קיח יא), שהאחת עי"ן הפועל והשנית למ"ד הפועל, לפי שכבד עליהם להניע שתיהם והפילו אחת מהם, ועקרו יְסֹבֵב. וכמהו אַף **יָחֹם** (ישעיהו מד טז), **תָּבוֹז** לָךְ (דברים כ יד), **וְתָרֹן** לְשׁוֹן אִלֵּם (ישעיהו לה ו), וְנַעַר לֹא **יָחֹן** (דברים כח נ), עקרם יַחְמֹם, תִּבְזֹז, וְתִרְנֹן, יַחְנֹן. וגם תפול ו"ו המשך מן יָסוֹב וחבריו כשתבא אליהם הו"ו הפתוחה ההופכת עניין עתיד לשעבר, ויותר אשר לפניה מונע בקמץ חטף והוא פ"א הפועל ללמד על מקומה, נאמר **וַיָּסָב** אֶת אֶרֶץ אֱדוֹם (שופטים יא יח), **וַיָּחֹם** בְּשַׂר הַיֶּלֶד (מ"ב ד לד), **וַיָּחֶן** יְיָ אֹתָם (מ"ב יג כג), **וַיָּבָל** לַחֲמוֹרִים (שופטים יט כא). אך בהפסק הטעם תחזור ו"ו המשך למקומה.

וכשתסמך אל יָסוֹב וחבריו ו"ו הרבים ולא תהיה עוד אחריה אות אחרת, תשוב האות שנפלה ותבלע בשנית הדגושה, וישארו שני הנחים, אחד שלפני פ"א הפועל והשני

שאחריה, נאמר **יָסֹבּוּ** עָלַי (איוב טז יג), **יָשֹׁמּוּ** יְשָׁרִים (איוב יז ח), **יָרֹנּוּ** יִשְׁבֵי סֶלַע (ישעיהו מב יא) – בדגשות הלמ"ד להבלעת העי"ן בתוכה, ועקרן יסְבְּבוּ, יִשְׁמְמוּ, יְרֹנְנוּ, על משקל יִשְׁמְרוּ, יִשְׁמְעוּ, יִשְׁפְּטוּ. וגם כן יאמר בו"ו הפתוחה שהזכרתי: **וַיָּסֹבּוּ** אֶת הָעִיר (יהושע ו יד), וַיֵּרָא כָּל הָעָם **וַיָּרֹנּוּ** (ויקרא ט כד), **וַיָּסֹלּוּ** עָלַי דַּרְכָּם (איוב יט יב).

אך אם נסמך אל יָסֹב וחבריו כנויי הפעלים, תשוב האות הנופלת בהבלעה ויפלו שני הנחים מן המקרא, ותהיה פ"א הפועל מונעת בשרק או בקמץ חטף להורות עליה, נאמר **יְסֻבֻּנוּ** (ירמיהו נב כא), יְסֻבֵּהוּ, וּפָרְשָׂיו לֹא **יְדֻקְּנוּ** (ישעיהו כח כח), **וַיְהֻמֵּם** יְיָ (יהושע י י), **וַיְחַנֻּךָ** (במדבר ו כה). אלה בשרק. ויש בקמץ חטף: שְׁאֵרִית עַמִּי **יְבָזּוּם** (צפניה ב ט), וְסֶלֶף בּוֹגְדִים **יְשָׁדֵּם** (משלי יא ג), אֱלֹהִים **יְחָנֵּנוּ** וִיבָרְכֵנוּ (תהלים סז ב).

וידמה יָסֹב ויָחֹם וחבריהם אל יָשֹׁב, יָקֹם ואחיהם ויתערבו בהם; אך בהשיב יָסֹב ויָחֹם וחבריהם לעקרם ושרשם, יודע כי הם חסרי אות הכפולה בסָבַב וחָמַם, ובהשיב יָקֹם ויָשֹׁב אל עקרם ומוצאם, יודע כי הם נחי העי"ן. ועקר יָסֹב ויָחֹם ואחיהם – יְסֹבֵּב, יַחְמֹם, כמו שאמרתי; ועקר יָשֹׁב, יָקֹם – יְשִׁיב, יְקִים. וכן וַיָּסָב, וַיָּחָם והדומה להם, גם הם יתערבו בוַיָּקָם, וַיָּשָׁב ואשר כמוהם, ובהשיב כל האחד משני המינים אל עקרו ומולדו יודע ההפרש ביניהם. ועוד כי אלה ידגשו ויראה האות הנכפל כשיבליעוהו בשני, ויאמרו וַיָּסֹבּוּ, וַיָּרֹנּוּ, ואלה ירפו מפני שאין בהם אות נבלע, אלא הו"וין שבתוכם הם עי"ן הפועל, כשיאמר וַיָּקוּמוּ, וַיָּשׁוּבוּ. וכזאת יש לך ללמוד, כי כל אשר ידגש מאלה הפעלים כשיסמכו להם אותיות אחרות הוא ממין זה הנכפל, כמו וַיָּסֹבּוּ, וַיָּרֹנּוּ, וְהִנָּה **תְסֻבֵּינָה** (בראשית לז ז); וכל אשר ירפה מהם הוא מן המין הנחי העי"ן, כמו וַיָּקוּמוּ, וַיָּשׁוּבוּ, **תְּשֻׁבֶינָה** (יחזקאל טז נה).

ונמצא צווי הזכר מאלה הפעלים בגרוע אות אחת מאותיות הכפל ועמוד אחת מהם במקום שתיהם, נאמר **גּוֹל** עַל יְיָ דַּרְכֶּךָ (תהלים לז ה), ועקרו גְּלַל, שהוא מן **וְגָלְלוּ** אֶת הָאֶבֶן (בראשית כט ג); **דּוֹם** לַייָ (תהלים לז ז) – ראוי להיות דְּמֹם, שהוא מן **דְּמָמָה** דַקָה (מ"א יט יב); **סֹב** דְּמֵה לְךָ (שה"ש ב יז), משפטו סְבֹב, שהוא מן **סָבַב** בֵּית אֵל (ש"א ז טז). וכשיסמכו לו"ו לשון רבים או יחוברו ליו"ד לשון נקבה, תדגש האות השנית מן הכפולות ותשאר ו"ו המשך לפניה ותבלע הראשונה בה, נאמר **גֹּלּוּ** אֲלַי הַיּוֹם (ש"א יד לג), **דֹּמּוּ** עַד הַגִּיעֲנוּ (ש"א יד ט), **סֹבּוּ** צִיּוֹן (תהלים מח יג), הֲרָגְעִי **וַדֹּמִי** (ירמיהו מז ו), צַהֲלִי **וָרֹנִי** (ישעיהו יב ו), קוּמִי **רֹנִי** (איכה ב יט). ויש כשתפול הו"ו מן המקרא ויהיה במקום החלם קמץ חטף, כמו **רָנּוּ** שָׁמַיִם (ישעיהו מד כג), **רָנִי** וְשִׂמְחִי (זכריה ב יד), עקרם להיות גְּלֹלוּ, סְבֹבוּ, דְּמֹמוּ, רְנֹנוּ, סְבֹבִי, רְנֹנִי, כמו שִׁמְעוּ, שִׁמְרוּ, שִׁמְרִי, שִׁמְעִי. ואם

נסמכו עוד לכנויי הפעלים ידגשו, אך ו"ו המשך תפול מן הדבר; ויש אשר יהיה פ"א הפועל מהם מונע בשרק, כמו עַל סֵפֶר **חֻקָּהּ** (ישעיהו ל ח); ויש אשר יהיה בקמץ חטף, כמו יְיָ **חָנֵּנוּ** (ישעיהו לג ב), **חָנֵּנִי חָנֵּנִי** אַתֶּם רֵעָי (איוב יט כא), **סָלוּהָ** כְּמוֹ עֲרֵמִים (ירמיהו נ כו).

ומצאתי עוד השם הנבנה לפועל או לאיש או לכל מאומה מפעלים אלה באות אחת עומדת במקום שתים: פַּת עקרו פָּתָת, שהוא יוצא מן **פָּתוֹת** אֹתָהּ פִּתִּים (ויקרא ב ו), **וּבְפָתוֹתַי** לֶחֶם (יחזקאל יג יט); עַם עקרו עָמָם, שהוא נחצב מן **בַּעֲמָמֶיךָ** (שופטים ה יד); לֵב עקרו לבב, שהוא מן **לִבַּבְתִּנִי** (שה"ש ד ט), **יִלָּבֵב** (איוב יא יב); קֵן שרשו קנן, שהוא מן **קִנְּנָה** קִפּוֹז (ישעיהו לד טו); תֹּף עקרו תָּפַף, שהוא מן **מְתֹפְפֹת** (נחום ב ח), רַךְ עקרו רָכָךְ, שהוא מן וְלֹא **רֻכְּכָה** בַּשֶּׁמֶן (ישעיהו א ו), וכאלה רבים. כשיקבצום או יסמכו לאות אחרת ידגשו ותבלע הראשונה בשנית: פִּתִּים, עַמִּים, **בְּתַפֵּים** וּבְמְחֹלֹת (שמות טו כ), כִּי הַיְלָדִים **רַכִּים** (בראשית לג יג), וְלָשׁוֹן **רַכָּה** (משלי כה טו).

שער ב

שער

מצאתי הפועל הכבד הבא על משקל הִפְעִיל מאלה הפעלים כפולי העי"ן, באות אחת עומדת במקום שתים, והוסיף נח נסתר אחר הה"א והניע פ"א הפעל בצרי או בפתח; נאמר הֵסֵב או הֵסַב, **הֵחֵל** הַנֶּגֶף (במדבר יז יב), **הֵקֵל** אַרְצָה זְבֻלוּן (ישעיהו ח כג), **הֵמַר** שַׁדַּי (רות א כ), **הֵדַק** לְעָפָר (מ"ב כג טו), ועקרם הִסְבִּיב, הִקְלִיל, הִמְרִיר, הִדְקִיק.

וכשיסמכו לו"ו לשון רבים או לה"א לשון נקבה ולא תהיה עוד אחריהם אות אחרת, תשוב האות הנופלת נבלעת בהדגש, ויתקיימו שני הנחים, הנח אשר אחר הה"א ונח המשך אשר אחר פ"א הפועל, נאמר **הֵסַבּוּ** אֹתוֹ (ש"א ה ט), **הֵחֵלּוּ** לְהַכּוֹת (ראה שופטים כ לא), וְהַמַּשְׁאֵת **הֵחֵלָּה** (שופטים כ מ). אך בהתחבר אליהם אחד מן הכנויים זולתי אלה תשוב האות בהדגש ושני הנחים נופלים ופ"א הפעל מונעת בחרק, כמו **הֲסִבֹתָ** אֶת לִבָּם (מ"א יח לז), **הֲשִׁמוֹתָ** כָּל עֲדָתִי (איוב טז ז) **וַהֲדִקוֹת** עֲמִים רַבִּים (מיכה ד יג), וּמַדּוּעַ **הֲקִלֹּתַנִי** (ש"ב יט מד), **הַחִלֹּתִי** תֵּת לְפָנֶיךָ (דברים ב לא), **הַחִתֹּתָ** כְּיוֹם מְדָיָן (ישעיהו ט ג), נמשכה הה"א בפתח בשני אלה מפני החי"ת, כמו שפרשתי בחבור הראשון בפעלים הנחי העי"ן (אותיות הנוח מאמר ב שער ד). כשתעיין בפעלים הנסמכים לתי"ו הפועל לא תוכל להגות בהם כי אם בהביא ו"ו מוספת אחר למ"ד הפועל הדגושה, והוא הדין כשתדביקם אל הנו"ן והו"ו שהם כנויי הפֹּעֲלים הרבים, כי תאמר הֲסִבּוֹנוּ, הֲשִׁמּוֹנוּ,

הֲדִקּוֹנוּ, הַחְתּוֹנוּ – במשוך הה"א בפתח מפני החי"ת. וכבר נמצא פועל אחד נסמך אל תי"ו הפועל ביו"ד תמורת הו"ו, נאמר וַהֲפִתִּיתָ בְּשִׂפָתֶיךָ (משלי כד כח), ואילו נאמר על המשפט הזה נאמר וַהֲפִתּוֹתָ, כמו הֲסִבֹּתָ אֶת לִבָּם (מ"א יח לז).

והפועל העתיד באות אחת ושני נחים, אך הראשון אשר אחר הנוספות יהיה קמץ, והשני אחר פ"א הפועל יהיה צרי; נאמר יָסֵב, יָקֵל אֶת יָדוֹ (ש"א ו ה), אֲשֶׁר יָחֵל (שופטים י יח), ועקרו יַסְבִּיב, יַקְלִיל, יַחֲלִיל. וכבר יפול הנח השני מן המקרא, כשתבא לפני הנוספות הו"ו הפתוחה ההופכת עניין העתיד לשעבר, נאמר וַיָּסֹךְ בְּדִלָתַיִם (איוב לח ח), וַיָּגֶל אֶת הָאֶבֶן (בראשית כט י), ופ"א הפועל מונעת בסגול לעולם.

ואם נסמך יָסֵב וחבריו לו"ו לשון הרבים לבדה, או אל הה"א שמדת לשון העברים להוסיפה בסוף הפעלים, תשוב האות הנופלת בהדגש וישארו שני הנחים כמו שהיה, נאמר יָסֵבּוּ, וְנָסַבָּה אֶת אֲרוֹן אֱלֹהֵינוּ (דה"א יג ג), וּמִמְקֻדָּשִׁי תָּחֵלּוּ (יחזקאל ט ו), ועקרן: יַסְבִּיבוּ, וְנָסְבִּיבָה, תַּחֲלִילוּ, על משקל יַשְׁחִיתוּ, תַּשְׁלִיכוּ, נַשְׁחִיתָה עֵץ בְּלַחְמוֹ (ירמיהו יא יט). וכן הדין כשיסמך וַיָּגֶל, וַיָּסֹךְ וחבריהם, להשיב האות הנופל בהדגש, והנח אחר פ"א הפעל; נאמר וַיָּסֵבּוּ, וַיָּחֵלּוּ, וַיָּגֵלּוּ, וַיָּחֵלּוּ לְהַכּוֹת מֵהָעָם חֲלָלִים (שופטים כ לא).

וכשיתחבר יָסֵב, וַיָּסֵב וחבריהם אל כנויי הפעלים, ישוב האות הנופל בהדגש ושני הנחים נופלים, ופ"א הפעל מונעת בחרק לעולם; נאמר וַיְסַבֵּנִי דֶּרֶךְ חוּץ (יחזקאל מז ב), כְּטִיט חוּצוֹת אֲדַקֵּם (ש"ב כב מג), וַיְשַׁמֵּם (ש"א ה ו), וּמְתֻבָּל יְנַדֵּהוּ (איוב יח יח), בהדגש בעבור הבלעת האות הראשונה בשנית.

וצווי הזכר: הָסֵב, באות אחת ושני הנחים. וכשיסמך אל הָסֵב ו"ו לשון הרבים או יו"ד הנקבה, תשוב האות בהדגש ויתקיימו שני הנחים, יאמר הָסֵבּוּ, הָסֵבִּי עֵינַיִךְ (שה"ש ו ה). והמשפט כשתסמכם אל כנויי הפעלים להשיב האות הנופל בהדגש ולהפיל שני הנחים כאחת ולהניע פ"א הפועל בחרק, לפי שכל לשון צווי נאמר מן כל פעל קל או כבד, יוצא על דרך הפועל העתיד, תאמר הָסֵבֵּנִי, הָסִבּוּנוּ, כמו שנאמר מן נחי העי"ן וַהֲשִׁבֵנִי דָּבָר (בראשית לז יד), שאין בין שמוש אלה הפעלים ובין שמוש הפעלים הנחי העי"ן אלא שאלה דגושי הלמ"ד ואלה רפי הלמ"ד.

והפועל נאמר על לשון מַפְעִיל מאלה, נאמר גם הוא באות אחת במקום שתים ושני נחים - הִנְנִי מֵסֵב (ירמיהו כא ד), מֵחֵל לְהָרַע (ירמיהו כה כט). ולרבים בהשיב האות בהדגש והנחים נופלים, יאמר מְסִבִּים, מְחִלִּים, כמו שנאמר מנחי העי"ן מְשִׁיבִים, מְקִימִים, מְרִיקִים; אך אלה בהרפם ללמד על העי"ן הנחה הנכתבת יו"ד, ואלה בהדגש ללמד על האות הראשון הנבלע בשני הכפול.

והפועל שלא נקרא שם פועלו גם הוא בשני נחים ואות אחת במקום שתים: הוסַב, הוּדַק, לֻחֵם **יוּדָק** (ישעיהו כח כח). וגם כשילוה אליו ו"ו לשון הרבים או ה"א או יו"ד לשון הנקבה ידגש, יאמר הוּסַבּוּ, הוּדַקּוּ, הוּסַבָּה, הוּדַקָּה, **הוּחַדָּה** וְגַם מְרוּטָה (יחזקאל כא יד), תּוּדַקּוּ, תּוּדַקִּי, תּוּסַבּוּ, תּוּסַבִּי. והפעול שהוא על משקל מֻפְעָל: מוּדָק, מוּסָב. ולרבים: מוּדָקִים, מוּסַבִּים; ולנקבה: מוּדָקָה, מוּסַבָּה; ולרבות: מוּדָקוֹת, מוּסַבּוֹת, בהשיב האות בהדגש. ועקר כל אלה: הֻדְקְקוּ, הֻסְבְּבוּ, על משקל הֻשְׁלְכוּ; הֻסְבָּבָה, הֻדְקְקָה, מֻסְבָּבִים, מֻדְקְקִים, מֻסְבָּבוֹת.

שער ג

שער לשון נִפְעַל

כשראיתי וְכֵן **נָגֹזוּ** וְעָבָר (נחום א יב), **וְנָגֹלוּ** כַּסֵּפֶר הַשָּׁמַיִם (ישעיהו לד ד), הָרִים **נָזֹלוּ** (ישעיהו סג יט) – דגשי הסוף, הכרתי בהם שהם לשון נִפְעַל מפעלי הכפל; והאחד מהם לפני התחברתו אל ו"ו לשון הרבים: נָגֹז, נָגֹל, נָזֹל; הנח הנסתר אשר אחר הנו"ן בנָגֹז מוסף על אותם הפנים שהזכרתי למעלה בכל הנחים המוספים בבנייני הפעלים אלה, והגימ"ל פ"א הפועל, והו"ו מפני המשך ואיננה עקר, והזי"ן במקום שתים, שהם למ"ד הפעל ועי"ן הפעל, וכן נָגֹל, נָזֹל.

אכן בהסמך להם ו"ו הרבים ישוב האות הנופל בהדגש, ונשארו שני הנחים, הקמץ אשר אחר הנו"ן והו"ו אשר אחר הפ"א, כמו שהיו קודם לכן, נאמר נָגְזוּ, נָגְלוּ. וכשתרצה לאמר נִפְעַלְתִּי או נִפְעַלְנוּ וזולתם, תפיל שני הנחים כאחד, ותסמוך ללמ"ד הדגוש ו"ו נחה מונע לפניה בחולם, כדי שידבק הפֹּעל אל כנוי הנפעל, והניע פ"א הפעל בשרק, אז תאמר נָגֻזוֹתִי, נָגֻלוֹתִי, נָזֻלוֹתִי, נָגֻזוֹתָ, נָגֻלוֹתָ, נָזֻלוֹתָ, נָגֻזוֹתָם, נָגֻלוֹתָם, נָזֻלוֹתָם.

וכבר חדל אות נִפְעַל הקמץ העי"ן שהוא שם הפועֵל, ואות נִפְעַל הפתח העי"ן שהיא לשעבר, ממבנה נָגֹז וחבריו, מפני חסרון האות האחת שנכפלה בעקר, והשתנות הבניין הזה מן הבניין ההוא.

והעתיד מן הלשון הזה נאמר יִגֹּז, יִגֹּל, יִזֹּל – בדגשות פ"א הפעל מפני הבלעת הנו"ן בתוכה. ויתכן להיות כמוהם **וַיִּדֹּם** אַהֲרֹן (ויקרא י ג), **וַתִּתֹּם** הַשָּׁנָה הַהִוא (בראשית מז יח). אך בחברם אל אות אחרת ידגש סופם וישוב האות החסר מהם ותהיה גם הפ"א דגושה כמו שהיתה כבר, נאמר יִגֹּזוּ, יִגֹּלוּ, ([יִזֹּלוּ]) וחשוב כי מַדְמֵן **תִּדֹּמִי** (ירמיהו מח ב) מעניין מין זה. וזהו הדרך הנודע להם והחוק אשר לא יעבור מהם, אלא שאמרו יֻשְׁבוּ לָאָרֶץ **יִדְּמוּ** (איכה ב י) ברפיות המ"ם שחשבוה במקום שתים והפילו ו"ו המשך, וסמכו

על דגשות הדל"ת שמוכיח על לשון נִפְעַל. וכמהו **וַיִּתַּמּוּ** יְמֵי בְכִי אֵבֶל מֹשֶׁה (דברים לד ח). והיה משפטם להיות וַיִּתַּמּוּ, וַיִּדַּמּוּ – בו"ו המשך בדגשות המ"מים, כי עקרם מן **דָּמָה** דַקָה (מ"א יט יב), **תָּמִים** תִּהְיֶה (דברים יח יג).

וצווי הזכר: הִגֹז, הִגֹל, הִזֹל. ולרבים הזכרים: הִגֹּזוּ, הִגֹּלוּ, הִזֹּלוּ. ולנקבה: הִגֹּזִי, הִגֹּלִי, הִזֹּלִי. ויש בלשון נִפְעַל זה דמיון ללשון נִפְעַל שבפעלים נחי העי"ן, כמו נָבוֹן, נָכוֹן, אבל בהתחברם יראה ההפרש ביניהם, שאלה דגשים להוכיח על האות הנבלעה הכפולה, ואלה רפויים להורות על העי"ן הנחה.

ומצאתי לפעלים אלה בניין אחר מלשון נִפְעַל, והוא יותר נמצא במקרא ממין זה הראשון, וגם הוא חסר כמהו באות אחת עומדת במקום שתים, והאות המעיד על נִפְעַל שהוא שם או מדה וכל נִפְעַל שהוא לשעבר, קיים בבניין זה, אלא שעמדו בפ"א הפועל מפני שחסרה המלה, ועמדה הפ"א במקום העי"ן, ונקמצה במקום קמצות העי"ן ונפתחה במקום פתחותה. נאמר בנִפְעַל שהוא שם או מדה: עִם **נָבָר** תִּתְבָּר (ש"ב כב כז) – הנו"ן ללשון נפעל, והנח הנוסף אחריה שמורה עליו הקמץ על כל הדרך הנזכר לפנים, והבי"ת פ"א הפועל, והיא קמוצה, שהיא שם נפעל, והרי"ש במקום שתים שב**תִּתְבָּרָר** (תהלים יח כז). ועקרו להיות נִבְרָר בקמצות הרי"ש, שנקמצה הבי"ת במקומה. אך נפעל שהוא לשעבר (והיה) ([יהיה]) פתח, כמו **וְנָסַב** (במדבר לד ד), **וְנָקַל** זֹאת (מ"ב ג יח), הסמ"ך והקו"ף, ואע"פ שעניין וְנָסַב, וְנָקַל זֹאת, לעתיד, מפני הו"ו הנקודה בשבא שכשתכנס בראש הפעלים העוברים תהפך עניין עובר לעתיד, כמו **עָשָׂה** אֱלֹהִים לָנוּ (בראשית מב כח) – לשעבר, **וְעָשָׂה** בְצַלְאֵל וְאָהֳלִיאָב (שמות לו א) – לעתיד; **בָּרָא** אֱלֹהִים (בראשית א א) – לשעבר, **וּבָרָא** יְיָ עַל כָּל מְכוֹן הַר צִיּוֹן (ישעיהו ד ה) – לעתיד. ועקר נָסַב, נָקַל – נִסְבַּב, נִקְלַל. וכמוהם וְחַם הַשֶּׁמֶשׁ **וְנָמָס** (שמות טז כא), אך נקמצה מ"ם וְנָמָס מפני שהוא סוף פסוק.

ויש כשיהיו שניהם – נפעל שעניינו לשעבר ונפעל שהוא שם לנפעל – נקודי פ"א הפועל בצרי, ולא ינכר זה מזה ולא יבדלו כי אם לפי מקום העניין, כמו **נָקֵל** מִהְיוֹתְךָ לִי (ישעיהו מט ו) – שם הדבר, **הֲנָקֵל** לֶכְתּוֹ (מ"א טז לא) – לשעבר; וכן וְלֵב **נָמֵס** (נחום ב יא) – שם ללב, **וְנָמַס** כָּל לֵב (יחזקאל כא יב) – פועל עובר, לולי הו"ו ההופכתו לעתיד, וכשתסירוהו משם ישוב לשעבר.

ואם תקבץ נָסַב שהוא שם למי שהוא כן, תשוב האות החסר בהדגש ותפיל שני הנחים ותניע פ"א הפועל בפתח לעולם: נְסַבִּים, נְקַלִּים נְשַׂמִּים, בָּם אֲנַחְנוּ **נְמַקִּים** (יחזקאל לג י), נְבָרִים – מפני רפיון הרי"ש, וקמצות הבי"ת מפני שאין דרך הרי"ש להדגש ברוב

המקומות. ועקרם נְסָבְּבִים, נְקָלְלִים, נְשְׁמְמִים, נְמְקְקִים, כמו בְּאֹרֹת **נִשְׁבָּרִים** (ירמיהו ב יג), **הַנִּשְׁכָּחִים** מִנִּי רֶגֶל (איוב כח ד). וגם כן כשתלוה אלהם ה"א הנקבה ותקבצם על לשון נקבה, תאמר נְסָבָּה, עַל **נְקַלָּה** (ירמיהו ו יד), נְקָלוֹת, וְהָאָרֶץ **הַנְּשַׁמָּה** (יחזקאל לו לד), **הַנְּשַׁמּוֹת** (ירמיהו לג י), נְמַקָּה, נְמַקּוֹת, אך תאמר נְבָרָה, נְבָרוֹת, ברפיות הרי"ש.

ובסמוך אל נָסַב לשעבר ו"ו לשון הרבים או ה"א ללשון נקבה, ישוב האות החסר נבלע בשני, ופ"א הפועל מונע בפתח, ושני הנחים עומדים כמו שהיו, נאמר **נָסַבּוּ** עַל הַבַּיִת (בראשית יט ד) – עקרו נְסָבְּבוּ, **וְנָדַמּוּ** נְאוֹת הַשָּׁלוֹם (ירמיהו כה לז) – עקרו נְדָמְמוּ, **וְנָמַסּוּ** (ישעיהו לד ג) – עקרו וְנִמְסְסוּ, **וְנָמַקּוּ** כָּל צְבָא הַשָּׁמַיִם (ישעיהו לד ד) – עקרו וְנִמְקְקוּ, **וְנָשַׁמּוּ** (ויקרא כו כב) – עקרו וְנִשְׁמְמוּ, **נָשַׁמָּה** (ירמיהו יב יא) – עקרו נְשְׁמָמָה, כמו **נִשְׁמְדוּ** בְּעֵין דֹּאר (תהלים פג יא), **נִשְׁבָּרָה** קֶרֶית תֹּהוּ (ישעיהו כד י). זהו הדרך הנכון ומשפט האמת בכולם.

אבל יש כשיאמרו לשון נִפְעַל חסר אות מן הפועל, כמו וְרֻחֲבָה **וְנָסְבָה** לְמַעְלָה (יחזקאל מא ז), **וְנָבְלָה** שָׁם שְׁפָתָם (בראשית יא ז), והיו ראויים להיות וְנָסַבָּה, וְנָבַלָּה – בהדגש, או וְנִסְבְּבָה, וְנִבְלְלָה – בהראות שתי אותיות הכפל; לפי שהם מן **וְסָבַב** בֵּית אֵל (ש"א ז טז), **בָּלַל** יֵי שְׁפַת כָּל הָאָרֶץ (בראשית יא ט). ויתכן להיות וְנָסְבָה, וְנָבְלָה עקר אחר תחלתו נו"ן על משקל וְנָפְלָה.

וכשתרצה לאמר נִפְעַלְתִּי או נִפְעַלְנוּ וזולתם, ידגשו סופיהם לפי שהובלע בהם האות הראשונה מן הכפולות, ונוסף אחריהם ו"ו נחה, ופ"א הפעל מונעת בפתח לעולם, ונפלו שני הנחים – אשר אחר הנו"ן ואשר אחר פ"א הפעל, תאמר נְסַבּוֹתִי, נְדַמּוֹתִי, נְמַסּוֹתִי, נְמַקּוֹתִי, **וּנְמַקְתֶּם** בַּעֲוֹנֹתֵיכֶם (יחזקאל כד כג), **וּנְקַלֹּתִי** עוֹד (ש"ב ו כב); וכן תאמר נְסַבּוֹנוּ, נְדַמּוֹנוּ, נְמַסּוֹנוּ. ותאמר לזכר שתדבר עמו נְמַסּוֹתָ, נְקַלּוֹתָ; ולנקבה: נְמַסּוֹת, נְקַלּוֹת, כדברך על נפעלות, כמו אֲרָצוֹת **נְשַׁמּוֹת** (יחזקאל כט יב), בשוה. וכן נשתוה לשון נָסַב וחבריו שאין בם הנו"ן מן העקר אלא ללשון נִפְעַל, עם נָפַל ונָדַר שהנו"ן בהם מן העקר והוא פ"א הפועל. אך בקבוצם ושאר תשמישיהם וכשיבנה מהם מבנה פוֹעֵל ופעוּל ושאר בניניהם יראה ההפרש ביניהם.

והעתיד מלשון נִפְעַל הזה בהבלעת הנו"ן בפ"א הפועל ובפתחות פ"א הפעל ואות אחת עומדת במקום שתים, נאמר יִסַּב ועקרו יְסֹבֵב, יִדַּם – עקרו יְדֹמֵם, הִמַּס **יִמַּס** (ש"ב יז י) – ראוי להיותו הִמָּסֵס יִמָּסֵס על משקל הִפְקֵד. **תִּמַּקְנָה** בְּחֹרֵיהֶן (זכריה יד יב), **תִּמַּק** בְּפִיהֶם (זכריה יד יב) – תְּמַקְּקְנָה, תְּמַקֵּק, **יִדַּל** כְּבוֹד יַעֲקֹב (ישעיהו יז ד) – יְדַלֵּל, יִשַּׁם – יְשֹׁמֵם. ובהלוות אליהם ו"ו הרבים ידגשו תחלה וסוף; תחלה – מפני הבלעת הנו"ן, וסוף

– מפני הבלעת עי"ן הפועל בלמ"ד הכפולה; לֹא **יִסַּבּוּ** בְלֶכְתָּן (יחזקאל א ט), וְכָל אַנְשֵׁי הַמִּלְחָמָה **יִדַּמּוּ** (ירמיהו מט כו), **יִמַּקּוּ** בַּעֲוֹנָם (ויקרא כו לט), **וַיִּמַּסּוּ** אֱסוּרָיו (שופטים טו יד), ועקרם בהראות אותיותיהם הכפולות: יְסֻבְּבוּ וימקקו, וַיִּמָּסְסוּ, יְדֻמְּמוּ, כמו יִשָּׁכְרוּ, יִשָּׁמְרוּ, **וַיִּשָּׁאֲרוּ** (במדבר יא כו), **וּיְכָרְתוּ** (זכריה יג ח). והוא הדין כשתסמוך אליהם יו"ד לשון הנקבה, תאמר תִּסַּבְּי, תִּדַּמְּי, תִּדַּמְּי. ודע כי יתערב יִסַּב וימַק מלשון נִפְעַל מפעלים אלה עם לשון נִפְעַל מן הפעלים הנחי הלמ"ד שסופם ה"א רפה, כשנאמר **וַיִּקָּר** אֱלֹהִים (במדבר כג ד), **תִּגָּל** עֶרְוָתֵךְ (ישעיהו מז ג). אך כשתלוה אליהם אות אחרת יראה ההפרש ביניהם, כי יִסַּב תִּמַּק בְּפִיהֶם יהיו דגושים ושלמים, וְתִגָּל ויִקָּר וחבריהם ישארו רפיים וחסרים. ועוד כי יִסַּב וימַק וחבריהם פתחים, כי אם בהפסק טעם אתנח וסוף פסוק, וְתִגָּל ויִקָּר ורעיהם קמצין לעולם.

וצווי הזכר מלשון הזה: הִסַּב, הֵרַם, הִבַּר; ועקרם הִסָּבֵב, הִדָּמֵם, הִבָּרֵר. ובהלוות אליהם ו"ו הרבים או יו"ד לשון נקבה ידגש סופם על החוק הנודע, יאמר הִסַּבּוּ, הִדַּמּוּ – בשני דגשין תחלה וסוף. אך צְאוּ מִתּוֹכָהּ **הִבָּרוּ** נֹשְׂאֵי כְּלֵי יְיָ (ישעיהו נב יא) הרי"ש רפויה שאינה נדגשת כמו שהזכרתי לך. הִסַּבִּי, הֵרַמִּי, הִבָּרִי. ועקרם הִסָּבְבוּ, הִדָּמְמוּ, הִבָּרְרוּ, הִסָּבְבִי, הִדָּמְמִי, הִבָּרְרִי, על משקל **הִקְבִּצוּ** וְשִׁמְעוּ (בראשית מט ב), **הִשָּׁמְרוּ** בְּנַפְשׁוֹתֵיכֶם (ירמיהו יז כא), **הִשָּׁמְרִי** נָא (שופטים יג ד), הוֹי צִיּוֹן **הִמָּלְטִי** (זכריה ב יא).

ואחר כל אלה היסודות אשד יסדתי והשרשים אשר השרשתי והכללות אשר כללתי והפרטות אשר פרטתי, אאגור כל פעלי הכפל אחד אל אחד ואזכרם בשמותם, ומה שאמצא לאחד מהם ממדה מיוחדת או דרך נפרד מה שאין כן לחברו, אלמד עליו ואבארנו היטב כדי להשלים בזאת מה שאויתי להועיל בו המתלמד וקויתי להשכיל למענו המתבונן, ומה' העזר.

שער ד

כלל כל פעלי כפל, והם שהעי"ן והלמ"ד מהם דומות זו לזו, הנמצאים בכל המקרא.

אפף – אָפַפְתִּי, כִּי **אָפְפוּ** עָלַי רָעוֹת (תהלים מ יג), **אֲפָפוּנִי** מַיִם עַד נֶפֶשׁ (יונה ב ו), בא שמוש פועל זה בהראות שני אותיותיו, העי"ן הכפולה ממנה הלמ"ד והלמ"ד, על העקר ועל הנכון.

אשׁשׁ – לַאֲשִׁישֵׁי קִיר חֲרֶשֶׁת (ישעיהו טז ז). ונאמר מזה זְכְרוּ זֹאת **וְהִתְאַשָּׁשׁוּ** (ישעיהו מו ח).

ויש בו עניין אחר: וְאֹהֲבֵי **אֲשִׁישֵׁי** עֲנָבִים (הושע ג א), סַמְּכוּנִי **בָּאֲשִׁישׁוֹת** (שה"ש ב ה).

ארר – אָרַרְתִּי על העקר, ואָרוֹתִי על החוק והדת, כמו שנאמר **וְאָרוֹתִי** אֶת בִּרְכוֹתֵיכֶם (מלאכי ב ב). והיתה הרי"ש ראויה להדגש, כמו **סַבּוֹתִי** (קהלת ז כה), הֵן **קַלּוֹתִי** (איוב מ ד). וכמהו שלא נדגש בעבור הרי"ש: **וּבָרוֹתִי** מִכֶּם (יחזקאל כ לח), הנחצב מצור בָּרוּר, **יִתְבָּרְרוּ** (דניאל יב י). והפועל העתיד: וּמְקַלֶּלְךָ **אָאֹר** (בראשית יב ג) – עקרו אֶאֱרֹר, עמד הרי"ש במקום שתים. **אוֹרוּ** מֵרוֹז... **אֹרוּ** אָרוֹר (שופטים ה כג) – היתה הרי"ש ראויה להיות דגש, כמו בי"ת **סַבּוּ** צִיּוֹן (תהלים מח יג) ומ"ם **דַּמּוּ** עַד הַגִּיעֲנוּ (ש"א יד ט).

אך אַתֶּם **נֵאָרִים** (מלאכי ג ט) אינו בא מעקר זה, כי אם מעקר **נִאַר** מְקֻדָּשׁוֹ (איכה ב ז), ולולי האל"ף אז היה עי"ן הפועל בדגש מפני הבלע פ"א הפועל בתוכו, שהנו"ן הזאת הכתובה ללשון נִפְעַל, ונו"ן פ"א הפעל מובלעת באל"ף שהיא עי"ן הפועל הראויה להדגש, כמו גמ"ל נִגָּשִׁים, נִגָּפִים, ועקרם נִנְאָרִים, נִנְגָּשִׁים, נִנְגָּפִים.

ובעקר פועל כבד ראוי להדגש: אֵרֵר, אֲרַרְתִּי, אֲשֶׁר **אֵרָרֵהּ** יְיָ (בראשית ה כט), הַמַּיִם **הַמְאָרְרִים** (במדבר ה כב), לְכָה **אָרָה** לִּי יַעֲקֹב (במדבר כג ז) – זו צווי לזכר, וראוי להיות אֲרָרָה בשני רי"שין, ועמדה האחת במקום שתים.

בדד – בָּדָד יֵשֵׁב (ויקרא יג מו), וּנְשֵׁיהֶם **לָבָד** (זכריה יב יב). וקרוב לזה: כְּצִפּוֹר **בּוֹדֵד** עַל גָּג (תהלים קב ח), פֶּרֶא **בּוֹדֵד** לוֹ (הושע ח ט), וְאֵין **בּוֹדֵד** בְּמוֹעָדָיו (ישעיהו יד לא).

בזז – בַּזּוֹתִי, **בַּזּוֹנוּ** לָנוּ (דברים ג ז), ונאמר בָּזַזְנוּ לא על עקרו) (אולי צ"ל: **בָּזַזְנוּ** לָנוּ (דברים ב לה) על עיקרו]). **תָּבוֹז** לָךְ (דברים כ יד), שְׁאֵרִית עַמִּי **יְבָזּוּם** (צפניה ב ט), **וְנָבְזָה** בָהֶם עַד אוֹר הַבֹּקֶר (ש"א יד לו) – עקרו להדגש הזי"ן אך הרפוה להקל. **וּבַבְזָה** לֹא שָׁלְחוּ אֶת יָדָם (אסתר ט י), יֶתֶר **הַבָּז** (במדבר לא לב), ולרבים בְּזִים בדגשות הזי"ן.

בלל – כִּי שָׁם **בָּלַל** יְיָ (בראשית יא ט). ויתכן להיות בָּבֶל שתי מלים – בָּא בֶל, ועשו מהם מלה אחת במכתב, כמו שכתבו **בָּא גָד** מלה אחת – **בגד** (בראשית ל יא), אך בָּבֶל נכתב ונקרא אחת, ובגד נכתב אחת ונקרא שתים; ועל הדרך הזה יצא בָּבֶל מעקר בָּלַל.

ויש בעקר זה עניין אחר: **בַּלּוֹתִי** בְּשֶׂמֶן רַעֲנָן (תהלים צב יא), **בָּלוּל** בְּשֶׂמֶן (שמות כט מ), **בְּלוּלָה** בַּשֶּׁמֶן (ויקרא ב ה). ונאמר כי **תְּבַלֵּל** בְּעֵינוֹ (ויקרא כא כ) מעניין זה.

ועניין שלישי: בְּלַלְתִּי או בַּלּוֹתִי, **וַיָּבָל** לַחֲמוֹרִים (שופטים יט כא), ותאמר בעבור רבים וַיְבַלּוּ, על משקל **וַיָּסֶב** אֶת אֶרֶץ אֱדוֹם (שופטים יא יח) – **וַיָּסֹבּוּ** עָלַי (שופטים כ ה). **בְּלִיל** חָמִיץ (ישעיהו ל כד), עַל **בְּלִילוֹ** (איוב ו ה).

בקק – כִּי **בָּקְקוּם בּוֹקְקִים** (נחום ב ג), גֶּפֶן **בּוֹקֵק** (הושע י א), **וּבַקֹּתִי** אֶת עֲצַת יְהוּדָה (ירמיהו יט ז).

ויתכן להיות מעקר הזה **הִבּוֹק תִּבּוֹק** הָאָרֶץ (ישעיהו כד ג), והוא לשון נִפְעַל, כמו **וְהִבּוֹז תִּבּוֹז** שאחריו היוצא מלשון **וּבָזַז בְּזֹה** (יחזקאל כט יט), **וּבָזְזוּ** אֶת **בִּזָּזֵיהֶם** (יחזקאל לט י).

ברר – **וּבָרוֹתִי** מִכֶּם (יחזקאל כ לח) – עקר הרי"ש להדגש כמו קו"ף **וּבַקֹּתִי** (ירמיהו יט ז), **וּבַר** לֶבֶב (תהלים כד ד), **בָּרָה** כַּחַמָּה (שה"ש ו י) – גם זאת הרי"ש משפטה להדגש, כמו מ"ם חַמָּה וכ"ף רַכָּה, **בָּרוּר** מִלֵּוּ (איוב לג ג), **יִתְבָּרְרוּ** וְיִתְלַבְּנוּ (דניאל יב י).

והפועל הכבד: לוֹא לִזְרוֹת וְלוֹא **לְהָבַר** (ירמיהו ד יא), **הָבֵרוּ** הַחִצִּים (ירמיהו נא יא) – עקר הרי"ש להדגש.

ולשון נִפְעַל: עִם **נָבָר** (ש"ב כב כז), נִבְרִים – בלא דגש מפני הרי"ש, והיה משפטו להיות כמו אֲנַחְנוּ **נְמַקִּים** (יחזקאל לג י).

גדד – גַּדּוֹתִי, **יָגוֹדוּ** עַל נֶפֶשׁ צַדִּיק (תהלים צד כא), גְּדוּדִים.

גזז – **לְגָזֹז** אֶת צֹאנוֹ (בראשית לא יט), **גִּזְזִים** לְךָ (ש"א כה ז), **גִּזַּת** הַצֶּמֶר (שופטים ו לז), גֵּז צֹאנְךָ (דברים יח ד), גִּזִּים – בהדגש, **וַיָּגָז** אֶת רֹאשׁוֹ (איוב א כ), וַיְגֹזוּ לרבים.

ובעקר עניין שני והוא לשון נִפְעַל: וְכֵן **נָגֹזוּ** וְעָבָר (נחום א יב).

גלל – **וְגָלְלוּ** אֶת הָאֶבֶן (בראשית כט ג), **גַּלּוֹתִי** (יהושע ה ט), **גּוֹל** עַל יְיָ דַּרְכֶּךָ (תהלים לז ה), **גֹּלוּ** אֵלַי הַיּוֹם (ש"א יד לג).

והפועל הכבד: הֵגֵל, יְגֵל – כמו הֵסֵב, יְסֵב, **וַיְגֵל** אֶת הָאֶבֶן (בראשית כט י) כמו **וַיְחֵל** לִבְנוֹת (דה"ב ג ב).

ויתכן להיות מעקר זה ועניין זה **גַּלּוֹתִי** אֶת חֶרְפַּת מִצְרַיִם (יהושע ה ט), פועל עובר על משקל **סַבּוֹתִי** אֲנִי (קהלת ז כה), הֵן **קַלֹּתִי** (איוב מ ד).

ולשון נִפְעַל: נָגֹל, נְגֻלּוֹתִי, **וְנָגְלוּ** כַּסֵּפֶר הַשָּׁמַיִם (ישעיהו לד ד), יִגַּל, יִגָּלוּ, ומעניין זה: **מְגִלַּת** סֵפֶר (ירמיהו לו ב).

גנן – **וְגַנּוֹתִי** עַל הָעִיר הַזֹּאת (מ"ב כ ו), יָגֹן, יָגֹנּוּ, **גָּנוֹן** וְהִצִּיל (ישעיהו לא ה).

והפועל הכבד: הֵגֵן, יְגֵן – יְיָ צְבָאוֹת **יָגֵן** עֲלֵיהֶם (זכריה ט טו), יָגֵנּוּ לרבים בדגשות הנו"ן.

ועניין שני: **מְגִנַּת** לֵב (איכה ג סה).

גרר – גְּרוֹתִי, או גָּרַרְתִּי על העקר, **מְגֹרָרוֹת בַּמְּגֵרָה** (מ"א ז ט), עקר רי"ש מְגֵרָה להדגש כמו תי"ו מְחִתָּה ונו"ן מְגִנָּה, אלא שאינה מקבלת דגשות.

ויתכן להיות מעקר זה ועניין אחר: **יָגוּרוּ** מִלְחָמוֹת (תהלים קמ ג), שׁוֹד וְשֶׁבֶר **יְגוֹרֵם** (משלי כא ז), **יָגוּרוּ** יְצִפּוֹנוּ (תהלים נו ז).

גשׁשׁ – **נְגַשְּׁשָׁה** כַּעִוְרִים קִיר וּכְאֵין עֵינַיִם **נְגַשֵּׁשָׁה** (ישעיהו נט י).

דבב – **דּוֹבֵב** שִׂפְתֵי יְשֵׁנִים (שה"ש ז י), וּמוֹצִא **דִּבָּה** (משלי י יח).

דלל – דַּלּוֹתִי מְאֹד (תהלים קמב ז), או דְּלַלְתִּי על העקר, **דָּלְלוּ** וְחָרְבוּ (ישעיהו יט ו), כִּי **דַלּוֹנוּ** מְאֹד (תהלים עט ח), **דַּלּוּ** מֵאֱנוֹשׁ נָעוּ (איוב כח ד).
ולשון נִפְעַל: **יִדַּל** כְּבוֹד יַעֲקֹב (ישעיהו יז ד) – עקרו יְדֻלֵּל כמו יִשָּׁמֵר, יְזֻכֵּר, יִדַּלּוּ לרבים בדגשות הלמ"ד.
ועניין שני: **דַּלּוּ** עֵינַי לַמָּרוֹם (ישעיהו לח יד).

דמם – דַּמּוֹתִי, או דְּמַמְתִּי על העקר, **דּוֹם** לַיְיָ (תהלים לז ז), **דְּמוּ** עַד הַגִּיעֵנוּ (ש"א יד ט), **דְּמָמָה** דַקָּה (מ"א יט יב), לְאֶבֶן **דּוּמָם** (חבקוק ב יט).
ויתכן להיות **וַיִּדֹּם** אַהֲרֹן (ויקרא י ג), **וְיִדְּמוּ** לְמוֹ עֲצָתִי (איוב כט כא) – לשון נִפְעַל, ודגשות הדל"ת מפני הבלעת הנו"ן בה, וגם היתה המ"ם ראויה להדגש מפני הבלעת המ"ם האחרת בה, ועמדה זאת במקום שתיהם.
ועניין שני והוא גם לשון נִפְעַל: **וְנִדְמָה** שָׁם (ירמיהו ח יד), **וְנָדַמּוּ** נְאוֹת הַשָּׁלוֹם (ירמיהו כה לז), וְכָל אַנְשֵׁי הַמִּלְחָמָה **יִדַּמּוּ** (ירמיהו מט כו), (פן) ([אַל]) **תִּדַּמּוּ** בַּעֲוֹנָהּ (ירמיהו נא ו), והיתה גם מ"ם וְנִדְמָה שָׁם ראויה להדגש להבלעת הראשונה בה כמו אלה, אלא שעמדה במקום שתים.
והפעל הכבד מעניין זה: הֵדַם או הֵדַם, כִּי יְיָ אֱלֹהֵינוּ **הֲדָמָנוּ** (ירמיהו ח יד) – היה ראוי להיות הִדְמִימָנוּ, כמו לֹא **הִשְׁמִיעָנוּ** (שופטים יג כג), הֲדִמּוֹתִי, הֲדִמּוֹנוּ, הָדֵם, הֲדֵמוּ, הֲדַמִּי.

דקק – עַד אֲשֶׁר **דַּק** לְעָפָר (דברים ט כא) – פועל עובר חסר אות אחת, ולכן נפתחה הדל"ת שעמדה במקום הקו"ף הראשונה, ועקרו דָּקַק; כְּאָבָק **דָּק** (ישעיהו כט ה עי"ש) – שם האבק, ולזאת נקמצה הדל"ת, ולנקבה: דְּמָמָה **דַקָּה** (מ"א יט יב), הַשִּׁבֳּלִים **הַדַּקּוֹת** (בראשית מא ז).
והפעל הכבד: **הֲדַק** לְעָפָר (מ"ב כג טו) – עקרו הִדְקִיק, **וַהֲדַקּוֹת** עֲמִים רַבִּים (מיכה ד יג), כְּטִיט חוּצוֹת **אֲדַקֵּם** (ש"ב כב מג), וְשָׁחַקְתִּי מִמֶּנָּה **הָדֵק** (שמות ל לו). והפועל שלא נקרא שם פועלו: הוּדַק, יוּדַק, לֶחֶם **יוּדָק** (ישעיהו כח כח), תּוּדַק, תּוּדַקִּי – בדגשות הקו"ף ונח נסתר בין הדל"ת ובינה למלאת חסרון המלים, עד שתצא המלה החסרה במשקל השלמה, מוּדָק – עקרו מוּדְקָק על משקל מוּשְׁלָךְ, מוּשְׁכָּב, ומוּדַקָּה לנקבה, מוּדַקִּים לרבים – בדגשות הקו"ף בשניהם, מוּדָקוֹת לנקבות כמו מוּסַבּוֹת, והנח הנסתר נופל מן הדבור באלה.

הלל – שָׁבַע בַּיּוֹם **הִלַּלְתִּיךְ** (תהלים קיט קסד), **תְּהַלֵּל** יָהּ (תהלים קנ ו), ועקר **הַלְלוּיָהּ** וּמְהַלְלִים לדגש הלמ"ד והרפוהו להקל, **הַלְלוּ**, **תְּהַלַּת** יְיָ יְדַבֶּר פִּי (תהלים קמה כא).

ועניין אחר: הַלּוֹתִי, או הָלַלְתִּי על העקר, יָהֹל לעתיד, אָמַרְתִּי **לַהוֹלְלִים** אַל **תָּהֹלּוּ** (תהלים עה ה).

ועניין שלישי: הֵהֵל, ועקרו הֶהֱלִיל על משקל **הָעֲלִים** מִמֶּנִּי (מ"ב ד כז), יָהֵל – אִם אֶרְאֶה אוֹר כִּי **יָהֵל** (איוב לא כו), עֲטִישׁוֹתָיו **תָּהֵל** אוֹר (איוב מא י), לֹא **יָהֵלּוּ** אוֹרָם (ישעיהו יג י), תָּהֵל, תָּהֵלּוּ. ומן עניין זה **הֵילֵל** בֶּן שָׁחַר (ישעיהו יד יב).

המם – **וְהַמֹּתִי** אֶת כָּל הָעָם (שמות כג כז), כִּי אֱלֹהִים **הֲמָמָם** (דה"ב טו ו) בשלשה מ"מים, הראשונה עי"ן הפעל, והשנית למ"ד הפועל, והשלישית כנוי הפעֻלים הרבים, ומשקלו פְּעָלָם; אך **וְהָמַם** גִּלְגַּל עֶגְלָתוֹ (ישעיהו כח כח) משקלו וּפָעַל, ולכן נפתחה המ"ם הראשונה. ולעתיד יָהֹם, ולרבים יָהֹמוּ, **וַיְהֻמַּם** יָיִ (יהושע י י), בדגשות המ"ם להבליע הראשונה בה.

הרר – הָרֵרִי בַּשָּׂדֶה (ירמיהו יז ג), **כְּהַרְרֵי** אֵל (תהלים לו ז), **וּמַהֲרֵרֶיהָ** תַּחְצֹב נְחֹשֶׁת (דברים ח ט), **הָרִים הָרֵי** (זכריה ו א) בלא דגשות מפני הרי"ש, ומשפטם להדגש.

התת – או שיהיה **תְּהוֹתֲתוּ** עַל אִישׁ (תהלים סב ד) על משקל תְּפוֹעֲלוּ ויהיה עקרו הָתַת, על משקל תְּסוֹבְבוּ מן סָבַב, או שיהיה על משקל תְּפַעֲלְלוּ ויהיה עקרו הות, כמו תְּמוֹתֲתוּ, תְּקוֹמְמוּ, מן מֵת, יָמוּת, קָם, יָקוּם. ואין במלה לאמר יותר משני פנים אלה. לפי שהיא יחידה ואין להכריע מאי זה משני עקרים אלה תצא מבלתי חבריו.

זכך – **זַכּוּ** נְזִירֶיהָ (איכה ד ז), לֹא **זַכּוּ** בְּעֵינָיו (איוב טו טו), אִם **זַךְ** וְיָשָׁר (איוב ח ו), ולרבים זַכִּים בדגשות. ונאמר כי **זְכוֹכִית** (איוב כח יז) מעניין זה.

והפועל הכבד: הֵזַךְ, **וַהֲזִכוֹתִי** בְּבֹר כַּפָּי (איוב ט ל), אָזַךְ, יָזֵךְ, יֵזַכּוּ.

זלל – כִּי הָיִיתִי **זוֹלֵלָה** (איכה א יא), **זוֹלֵל** וְסֹבֵא (דברים כא כ).

ועניין שני והוא לשון נִפְעַל: נָזֹל, הָרִים **נָזֹלּוּ** (ישעיהו סג יט), נָזֳלוֹתִי, יָזֹל, יָזֹלּוּ, הִזֹּל, הִזֹּלִי.

זמם – **זַמֹּתִי** בַּל יַעֲבָר פִּי (תהלים יז ג), כֵּן שַׁבְתִּי **זַמַּמְתִּי** (זכריה ח טו) על העקר, גַּם **זָמַם** יָיִ (ירמיהו נא יב), **זָמְמוּ** אַל תָּפֵק (תהלים קמ ט), **זִמֹּתַי** נִתָּקוּ (איוב יז יא), **מְזִמָּה** תִּשְׁמֹר עָלֶיךָ (משלי ב יא).

ועניין שני: כִּי **זִמָּה** עָשׂוּ (הושע ו ט).

זקק – זַקּוֹתִי, זַקּוּ, יָזֹק, **יָזֹקּוּ** מָטָר לְאֵדוֹ (איוב לו כז), וּמָקוֹם לַזָּהָב **יָזֹקּוּ** (איוב כח א).

והפועל הכבד: **וְזִקַּק** אֹתָם (מלאכי ג ג), כֶּסֶף צָרוּף בַּעֲלִיל לָאָרֶץ **מְזֻקָּק** שִׁבְעָתָיִם (תהלים יב ז).

חבב – חַבּוֹתִי, או חָבַבְתִּי על העקר, אַף **חֹבֵב** עַמִּים (דברים לג ג), לִטְמוֹן **בְּחֻבֵּי** עֲוֹנִי (איוב לא לג). ויתכן להיות מעניין זה חֻבְלָתוֹ **חוֹב** יָשִׁיב (יחזקאל יח ז).

חגג – חַגּוֹתִי, **וְחַגֹּתֶם** אֹתוֹ חַג לַיְיָ (שמות יב יד), הָמוֹן **חוֹגֵג** (תהלים מב ה), **וּבַחַגִּים** וּבַמּוֹעֲדִים (יחזקאל מו יא), יָחֹג, יָחֹגּוּ, חֹג, **חָגֵי** יְהוּדָה **חַגַּיִךְ** (נחום ב א).

ועניין שני או קרוב לראשון: **יָחוֹגּוּ** וְיָנוּעוּ כַּשִּׁכּוֹר (תהלים קז כז), אַדְמַת יְהוּדָה לְמִצָּרַיִם **לְחָגָא** (ישעיהו יט יז) – נכתבה האל"ף בו במקום ה"א רפה על מנהגם באותיות האלה.

חדד – חַדּוֹתִי, **וְחַדּוּ** מִזְּאֵבֵי עֶרֶב (חבקוק א ח). ונאמר כי ממנו **חַדּוּדֵי** חָרֶשׁ (איוב מא כב).

חיי – חַי אָנֹכִי (דברים לב מ), **חַיִּים** כֻּלְּכֶם (דברים ד ד), חֵי פַּרְעֹה (בראשית מב טו), מָוֶת **וְחַיִּים** (משלי יח כא), נֶפֶשׁ **חַיָּה** (בראשית א כ), עקרם חֲיֵיִם, חֲיֵיָה, על משקל שְׁלֵמִים, שְׁלֵמָה, אלא שהה"א הנחה נהפכה ליו"ד על המנהג הנודע באותיות אהו"י, ונבלעה היו"ד שהיא עי"ן הפועל באחרת שהיא למ"ד הפעל ונדגשה, נמצאו במלת (חיים) ([חַיִּים]) שלש יו"דין, היו"ד הנחה שהיא עי"ן הפעל הנבלעת בשנית, והשנית שהיא למ"ד הפעל, והשלישית ללשון רבים עם המ"ם אחריו.

חלל – חַלּוֹתִי או חָלַלְתִּי, וְלִבִּי **חָלַל** בְּקִרְבִּי (תהלים קט כב) – פתח הלמ"ד הראשונה מפני שהוא פועל עובר, וְנָפַל **חָלָל** (יחזקאל ו ז), חֲלָלִים, **חַלְלֵי** חֶרֶב (ישעיהו כב ב).

ועניין שני בעקר זה והוא פועל כבד: הַיּוֹם **הַחִלֹּתִי** (ש"א כב טו), **הֵחֵל** הַנָּגֶף (במדבר יז יא), **אָחֵל** תֵּת פַּחְדְּךָ (דברים ב כה), וְהַמַּשְׁאֵת **הֵחֵלָּה** (שופטים כ מ), **תְּחִלַּת** חָכְמָה (משלי ט י).

ועניין שלישי: דּוֹם לַיְיָ **וְהִתְחוֹלֵל** לוֹ (תהלים לז ז), לִי שָׁמְעוּ **וְיִחֲלוּ** (איוב כט כא).

ועניין רביעי: **וּבְמַחֲלוֹת** עָפָר (ישעיהו ב יט).

ועניין חמישי: **מְחַלְלִים בַּחֲלָלִים** (מ"א א מ), תֹּף **וְחָלִיל** (ישעיהו ה יב).

חמם – **חֲמוֹתִי** רָאִיתִי אוּר (ישעיהו מד טז), אַף **יָחֹם** וְיֹאמַר הֶאָח (ישעיהו מד טז), **וְחַם** לָהֶם (קהלת ד יא), **וְחַם** הַשֶּׁמֶשׁ (שמות טז כא), **חַם** לִבִּי בְּקִרְבִּי (תהלים לט ד), זֶה לַחֲמֵנוּ **חָם** (יהושע ט יב), אֲשֶׁר בְּגָדֶיךְ **חַמִּים** (איוב לז יז), וְקֹר **וָחֹם** (בראשית ח כב), **בְּחֻמָּם** אָשִׁית אֶת מִשְׁתֵּיהֶם (ירמיהו נא לט), **בְּחֻמּוֹ** נִדְעֲכוּ מִמְּקוֹמָם (איוב ו יז), וּמִגֵּז כְּבָשַׁי **יִתְחַמָּם** (איוב לא כ).

והפועל הכבד: חִמֵּם, חִמַּמְתִּי, וְעַל עָפָר **תְּחַמֵּם** (איוב לט יד).

ולשון נִפְעַל: נֶחַם, נֶחַמְתִּי, אֵיךְ **יֵחָם** (קהלת ד יא), כֻּלָּם **יֵחַמּוּ** (הושע ז ז), והעקר יֵחָמֵם, יֵחָמְמוּ, ועל משקל וְאִם **יֵחָבְאוּ** (עמוס ט ג), **יֵעָזְבוּ** יַחְדָּו (ישעיהו יח ו). ומעניין זה בָּרָה

כַּחַמָּה (שה"ש ו י), וְאֵין נִסְתָּר **מֵחַמָּתוֹ** (תהלים יט ז). ונאמר כי אֵין **גַּחֶלֶת לַחְמָם** (ישעיהו מז יד) מעניין זה.

חנן – **וְחַנֹּתִי** אֶת אֲשֶׁר **אָחֹן** (שמות לג יט), כִּי **חַנַּנִי** אֱלֹהִים (בראשית לג יא), יָחֹן, יְחֹנֵּנוּ, חַלּוּ נָא פְּנֵי אֵל **וִיחָנֵּנוּ** (מלאכי א ט), **וַיְחָנֵּנוּ** וַיֹּאמֶר פְּדָעֵהוּ (איוב לג כד), **יָחֵנַן** (עמוס ה טו), **חָנַנְי חָנַנְי** אַתֶּם רֵעָי (איוב יט כא), יְיָ **חַנֵּנִי** (תהלים מא ה), חֹן, חֹנּוּ או חָנּוּ, חֹנִי או חָנִי, כמו **רָנִי** בַלַּיְלָה (איכה ב יט), או כמו **רָנִּי** וְשִׂמְחִי (זכריה ב יד). **תְּחִנָּה**. ונאמר על העקר בהראות שתי אותיותיו הכפל: אֲשֶׁר **חָנַן** אֱלֹהִים (בראשית לג ה), אוּלַי **יָחֹנֵן** יְיָ ([אֱלֹהֵי]) צְבָאוֹת (עמוס ה טו), אך חָנוֹן **יָחְנְךָ** (ישעיהו ל יט), היה משפטו להיות יְחָנְךָ בקמץ חטף בחי"ת ודגשות הנו"ן להבלעת הראשונה בה, אבל הרפו אותה והעמידוה במקום שתיהם, והניחו החי"ת והוטלה תנועתה על היו"ד מלפניה. **תַּחֲנוּנִים** יְדַבֵּר רָשׁ (משלי יח כג), ומעניין זה **חֵן** וָחֶסֶד (אסתר ב יז), וַיִּתֵּן **חִנּוֹ** (בראשית לט כא).

והפועל הכבד: כִּי **יְחַנֵּן** קוֹלוֹ (משלי כו כה), **חָנַנֵּנִי** יְיָ (תהלים ט יד) – עקרו לדגוש הנו"ן הראשונה כמו **חַלְּצֵנִי** יְיָ (תהלים קמ ב) והרפוה להקל, וכמהו **בְּהִתְחַנְּנוֹ** אֵלֵינוּ (בראשית מב כא) ראוי להדגש הנו"ן כמו **הִתְגַּלְּחוֹ** אֶת נִזְרוֹ (במדבר ו יט).

ופועל כבד אחר: חוֹנֵן, חוֹנַנְתִּי, **וּמְחוֹנֵן** עֲנָיִים אַשְׁרָיו (משלי יד כא).

והפועל שלא הוזכר פועלו: **יָחֵן** רָשָׁע (ישעיהו כו י), והיה ראוי להיותו יוּחָנַן, ועמדה הנו"ן במקום שתים. ותאמר לרבים יוּחַנּוּ בדגשות הנו"ן להבליע הראשונה בה.

חפף – חָפַפְתִּי, **חֹפֵף** עָלָיו כָּל הַיּוֹם (דברים לג יב). ויתכן להיות מזה **לְחוֹף** יַמִּים יִשְׁכֹּן (בראשית מט יג), חֻפִּים לרבים, חֻפּוֹ, כמו תּוֹף וְתֻפִּים, תֻּפּוֹ.

חצץ – מִקּוֹל **מְחַצְּצִים** (שופטים ה יא) – ברפיות הצד"י, והיה משפטה להדגש, שהוא מן הפועל הכבד, כמו מְקַטְּרִים, מְדַבְּרִים. ויתכן להיות מעניין זה **חֵץ** שָׁחוּט (ירמיהו ט ז), וַיִּשְׁלַח **חִצָּיו** (תהלים יח טו).

ועניין אחר: וַיֵּצֵא **חֹצֵץ** (משלי ל כז). ויתכן להיות חֹצֵץ ומְחַצְּצִים עניין אחד, וחִצִּים עניין שני.

ועניין אחר: וּמִסְפַּר חֲדָשָׁיו **חֻצָּצוּ** (איוב כא כא). ויתכן להיות חֻצָּצוּ ומְחַצְּצִים עניין אחד.

חקק – חַקּוֹתִי, **וְחִקּוֹתָ** עָלֶיהָ עִיר (יחזקאל ד א), יָחֹק, יְחֹקּוּ, הוֹי **הַחֹקְקִים** חִקְקֵי אָוֶן (ישעיהו י א), **חִקְקֵי** לֵב (שופטים ה טו), לִבְלִי **חֹק** (ישעיהו ה יד), כִּי **חָקֹק** וָחָק בָּנֶיךָ (ויקרא י יג), לֶחֶם **חֻקִּי** (משלי ל ח), **חֻקָּה** אַחַת (במדבר ט יד), **חֻקִּים** וּמִשְׁפָּטִים (דברים ד ה), אִם **בְּחֻקֹּתַי** (ויקרא כו ג). וצווי הזכר: חֹק, וְעַל סֵפֶר **חֻקָּה** (ישעיהו ל ח).F וְיִשְׁבַּח **מְחֻקָּק** (משלי לא ה).

והפעל הכבד: חוֹקֵק, חוֹקְקוּתִי, **בִּמְחֹקֵק** בְּמִשְׁעֲנֹתָם (במדבר כא יח), יָרְדוּ **מְחֹקְקִים** (שופטים ה יד).

חרר – חָרוֹתִי, יָחֹר, יָחֹרוּ, וְשָׁכַן **חֲרֵרִים** (ירמיהו יז ו).

ויתכן להיות מעקר זה ועניין זה: **נָחַר** מַפֵּחַ (ירמיהו ו כט), וְהָעֲצָמוֹת **יֵחָרוּ** (יחזקאל כד י), והוא לשון נִפְעַל, והיה הרי"ש ראוי להדגש והחי"ת, אלא שאינם מקבלות דגשות, ונָחַר על משקל (ו)נָסַב, ויֵחָרוּ כמו יִסַּבּוּ, יִמַּקּוּ, לולי הרי"ש כמו שהזכרתי שלא תדגש. וגם יתכן להיות משם עַל כֵּן **חָרוּ** יִשְׁבֵי אֶרֶץ (ישעיהו כד ו).

חתת – חַתּוֹתִי, **חַתּוּ** (ו)לֹא עָנוּ עוֹד (איוב לב טו), **חַת** מְרֻדָּךְ (ירמיהו נ ב), הֲמָה **חַתִּים** נְסֹגִים אָחוֹר (ירמיהו מו ה), יָחֹת, יְחֹתּוּ, חֹת, חֹתּוּ – הִתְאַזְּרוּ **וְחֹתּוּ** (ישעיהו ח ט), **מְחִתַּת** דַּלִּים רִישָׁם (משלי י טו), תִּרְאוּ **חֲתַת** (איוב ו כא) – פִּעַל, על משקל סִבַּב, שְׁאַר. אך וַיְהִי **חִתַּת** אֱלֹהִים (בראשית לה ה), משקלו פִּעְלַת, כמו **צִדְקַת** יְיָ (דברים לג כא), כי התי"ו הראשונה הדגושה היא למ"ד הפועל ונדגשה להבליע עי"ן הפועל בה, והתי"ו השנית במכתב אך היא השלישית לנבלעת היא תי"ו לשון נקבה כנגד תי"ו צִדְקַת; ומשפטו להיות בשלש ת"וין, ראשונה ושנייה עי"ן הפועל ולמ"ד שלו, ושלישית ללשון נקבה.

ולשון נִפְעַל: נֶחַת, ולעתיד: אַל תִּירָא וְאַל **תֵּחָת** (דברים א כא), **יֵחַת** אֶפְרַיִם מֵעָם (ישעיהו ז ח), וְלֹא יִירְאוּ עוֹד וְלֹא **יֵחַתּוּ** (ירמיהו כג ד) – עקר החי"ת להדגש, ועקרן להיות יֵחָתֵת, תֵּחָתֵת, יֵחָתְתוּ.

והפועל הכבד: הֻחַת, **הַחְתֹּת** כְּיוֹם מִדְיָן (ישעיהו ט ג) – נמשכה ה"א הַחְתֹּת על משקל **הָסְבֹּת** (מ"א יח לז), יָחֵת, אָחֵת, ובוז (ל)מִשְׁפָּחוֹת **יְחַתֵּנִי** (איוב לא לד), פֶּן **אֲחַתְּךָ** (ירמיהו א יז), הָחַת, הָחֵתּוּ, הָחֵתִי. וכבר נמצא על עקרו והמלא חסרונו – הֻחְתִּית – **וְהַחְתַּתִּי** אֶת עֵילָם (ירמיהו מט לז), נדגשה התי"ו השנייה הכתובה מפני הבליע למ"ד הפועל בה, וזאת הכתובה היא תי"ו הפועֵל המדבר בעבור נפשו, והראשונה עי"ן הפועל, ומשפטו להיות וְהַחְתַּתִּי בשלשה ת"וין, על משקל **וְהַאֲבַדְתִּי** (ויקרא כג ל), התי"ו הראשונה עי"ן הפועל והשנית הלמ"ד והשלישית לפועֵל. ונפתחה הה"א מפני החי"ת, וזה דרך מדרכי אחה"ע, ולולי זאת היתה בחרק, כמו **וְהִכְרַתִּי** (ויקרא יז י), **וְהִשְׁלַכְתִּי** (ירמיהו ז טו). אך **יַחְתְּךָ** וְיִסָּחֵךְ מֵאֹהֶל (תהלים נב ז), **תֵּחַת** גְּעָרָה בָּמֵבִין (משלי יז י), אינם יוצאים משורש זה.

טלל – פועל כבד: טְלַלְתִּי, הוּא יִבְנֶנּוּ **וִיטַלְלֶנּוּ** (נחמיה ג טו), והיה ראוי להדגש והרפוה להקל.

ועניין אחר: כִּי **טַל** אוֹרֹת **טַלֶּךָ** (ישעיהו כו יט), יִתְּנוּ **טַלָּם** (זכריה ח יב). ולשון רבים: טַלִּים בדגש, או טְלָלִים על משקל צְלָלִים.

טפף – הָלוֹךְ **וְטָפֹף** (ישעיהו ג טז).

יבב – בְּעַד הַחַלּוֹן נִשְׁקָפָה **וַתְּיַבֵּב** (שופטים ה כח), יְבַבְתִּי, אֲיַבֵּב.

ידד – יַדּוֹתִי, וְעַל נְכְבַּדֶּיהָ **יָדוּ** גוֹרָל (נחום ג י) – פתחות היו"ד יוכיח כי הוא מעקר זה, כמו רַבּוּ מן רָבַב, **סַבּוּנִי** כַּמַּיִם (תהלים פח יח) מן סָבַב. אָיֹד כמו אָסֹב, תָּיֹד, תָּיֹדוּ, יֹד צווי לזכר, יֹדוּ לרבים, יֹדִי לנקבה. אך **יְדוּ** אֵלֶיהָ (ירמיהו נ יד), **לְיַדּוֹת** אֶת קַרְנוֹת הַגּוֹיִם (זכריה ב ד), אינם באים מעקר זה.

הילילו, הֵילֵל בְּרוֹשׁ (זכריה יא ב), עַד אֲגָלִים **יְלֶלָתָהּ** (ישעיהו טו ח).

ועניין שני: **יְלֵל** יְשִׁמֹן (דברים לב י).

ישׁשׁ – **בִּישִׁישִׁים** חָכְמָה (איוב יב יב), זָקֵן **וְיָשֵׁשׁ** (דה"ב לו יז).

כלל – **כְּלִילַת** יֹפִי (יחזקאל כז ג), מִצִּיּוֹן **מִכְלַל** יֹפִי (תהלים נ ב), הֲמָה רֹכְלַיִךְ **בְּמַכְלֻלִים** (יחזקאל כז כד).

ועניין שני: אַהֲבַת **כְּלוּלֹתָיִךְ** (ירמיהו ב ב), **כַּלָּה** קְשָׁרֶיהָ (ירמיהו ב לב).

כסס – כַּסּוֹתִי, יָכֹס, **תָּכַסּוּ** עַל הַשֶּׂה (שמות יב ד). וממנו נאמר **בְּמִכְסַת** נְפָשֹׁת (שם), וַיְהִי **הַמֶּכֶס** לַיָּיִ (במדבר לא לז), אך הסמ"ך האחת עומדת במקום שתים, ועקרם מְכָסֶּסֶת, מְכָסָּס.

כפף – כָּפַף, כָּפַפְתִּי, זֹקֵף **כְּפוּפִים** (תהלים קמו ח), **הַלָּכֹף** כְּאַגְמֹן (ישעיהו נח ה) – פ"א זאת במקום שתים, ועקרו לִכְפֹּף, על משקל **לִסְבֹּב** אֶת אֶרֶץ אֱדוֹם (במדבר כא ד).

כתת – **וְכַתּוֹתִי** מִפְּנָיו צָרָיו (תהלים פט כד), יָכֹת, יָכֹתּוּ, **כֹּתּוּ** אִתִּיכֶם לַחֲרָבוֹת (יואל ד י), **וָאֶכֹּת** אֹתוֹ טָחוֹן (דברים ט כא) – דגשות הכ"ף בוָאֶכֹּת תמורת הנח הנסתר שהוא קמץ ביו"ד **יָסֹב** (מ"א ז טו), **יָלֹק** בְּלָשׁוֹנוֹ (שופטים ז ה), וזה למלאת חסר המלה, ועקרן וָאֶכְתֹּת, יִסְבֹּב, יִלְקֹק. וּמָעוּךְ **וָכָתוּת** וְנָתוּק וְכָרוּת (ויקרא כב כד), וְלֹא יִמָּצֵא **בְּמִכְתָּתוֹ** חֶרֶשׁ (ישעיהו ל יד).

והפועל הכבד: כִּתֵּת, יְכַתֵּת, **וְכִתַּת** נְחַשׁ הַנְּחֹשֶׁת (מ"ב יח ד), **וְכִתְּתוּ** חַרְבוֹתָם (ישעיהו ב ד), אֲכַתֵּת, מְכַתֵּת. והפועל שלא הוזכר פועלו בתי"ו אחת עומדת במקום שתים: **יֻכַּת** שָׁעַר (ישעיהו כד יב), ונדגשה הכ"ף תמורת התי"ו החסרה. וכשתסמוך ליֻכַּת ו"ו הרבים תשיבנה בהדגש והבליעה בתוך הדגושה, נאמר וְכָל פְּסִילֶיהָ **יֻכַּתּוּ** (מיכה א ז). ולפי מה שפרשתי לך אף וַיַּכּוּם **וַיִּכְּתוּם** (במדבר יד מה) איננו מעקר זה, ואלהים יודע.

לבב – לִבֵּב, לִבַּבְתִּי, **וּתְלַבֵּב** לְעֵינַי שִׁתֵּי **לְבָבוֹת** (ש"ב יג ו).
ועניין שני: לֵב, לִבִּי, לֵבָב, **לְבָבוֹת** (דה"א כח ט), מָה אֻמְלָה **לִבָּתֵךְ** (יחזקאל טז ל). ויתכן להיות מזה וְאִישׁ נָבוּב **יִלָּבֵב** (איוב יא יב). ונאמר כי גם מזה נאמר **לִבַּבְתִּנִי** אֲחוֹתִי כַלָּה (שה"ש ד ט), כאילו נאמר 'הסירות לבי'.
לקק – לַקּוֹתִי, או לָקַקְתִּי על העקר, **לָקְקוּ** הַכְּלָבִים (מ"א כא יט).
והפועל הכבד: לִקֵּק, יְלַקֵּק, מְלַקֵּק, **הַמְלַקְקִים** בְּיָדָם (שופטים ז ו) – ראוי היה הקו"ף הראשון להדגש והרפוה על מנהגם לאמר **הַמְבַקְשִׁים** (שמות ד יט), **הַמְמַלְאִים** (צפניה א ט), **וּמְהַלְלִים** (דה"א כט יג) ורעיהם.
מדד – **וּמַדּוֹתַי** פְּעָלָתָם (ישעיהו סה ז), **וּמַדָּתָם** מְחוּץ לָעִיר (במדבר לה ה), יָמֹד, **וַיָּמָד** אֶלֶף (יחזקאל מז ד), בְּקָנֶה **הַמִּדָּה** (יחזקאל מב טז).
והפועל הכבד: **וַיְמַדְּדֵם** בַּחֶבֶל (ש"ב ח ב), **וַיְמַדֵּד** שְׁנֵי חֲבָלִים (ש"ב ח ב).
ופועל כבד אחר: עָמַד **וַיְמֹדֵד** אֶרֶץ (חבקוק ג ו), וקרוב לעניין זה **וַיִּתְמֹדֵד** עַל הַיֶּלֶד (מ"א יז כא), אַנְשֵׁי **מִדָּה** (ישעיהו מה יד), מִי שָׁם **מְמַדֶּיהָ** (איוב לח ה). ויתכן להיות מזה **וּמְדַד** עֶרֶב (איוב ז ד) – פועל עובר.
ועניין אחר: **וַיְמַדּוּ** בָעֹמֶר (שמות טז יח), מִי **מָדַד** בְּשָׁעָלוֹ מַיִם (ישעיהו מ יב), וּמַיִם תִּכֵּן **בְּמִדָּה** (איוב כח כה).
מטט – מצאתי **נְמוֹטוּ** פְּעָמַי (תהלים יז ה) דגש במקצת ספרים ורפה במקצתם, אם הוא דגש הוא מעקר זה, ואם הוא רפה הוא מן הפעלים הנחי העי"ן על משקל **נָכוֹנוּ** לַלֻּצִים שְׁפָטִים (משלי יט כט), **נָפְשׁוּ** עַמְּךָ (נחום ג יח), ולפי מה שפרשתי בחבור אותיות הסתר (מאמר ב שער ח).
מכך – מַכּוֹתִי, יְמֹךְ, **וַיָּמֹכוּ** בַּעֲוֹנָם (תהלים קו מג), וְאִם **מָךְ** הוּא (ויקרא כז ח), ולרבים מַכִּים, על משקל רַךְ, רַכִּים.
מלל – מִי **מָלֵל** לְאַבְרָהָם (בראשית כא ז) – פועל כבד, מִי **יְמַלֵּל** (תהלים קו ב), בָּרוּר **מִלֵּלוּ** (איוב לג ג), כִּי אֵין **מִלָּה** בִּלְשׁוֹנִי (תהלים קלט ד), אֲנִי אֲשִׁיבְךָ **מִלִּין** (איוב לה ד).
מסס – **כִּמְסַס** נֹסֵס (ישעיהו י יח).
והפועל הכבד: **הֵמַסּוּ** אֶת לְבָבֵנוּ (דברים א כח), הֲמִסּוֹתִי, הֲמִסּוֹנוּ, יָמֵס, יָמַסּוּ, הָמֵס, הָמַסּוּ, הָמֵסִי.
ולשון נִפְעַל: וְחַם הַשֶּׁמֶשׁ **וְנָמָס** (שמות טז כא), **וְנָמַסּוּ** הָרִים (ישעיהו לד ג), נָמַסּוֹתִי, **וַיִּמַס** לְבַב הָעָם (יהושע ז ה), **הַמַּס יִמָּס** (ש"ב יז י) – ראוי להיות הַמָּסֵס יִמָּסֵס על משקל **הִפְקֵד יִפָּקֵד** (מ"א כ לט), **וַיִּמַּסוּ** אֲסוּרָיו (שופטים טו יד). וצווי הזכר מזה הלשון: הִמַּס,

לרביס הִמַּסוּ, ולנקבה הִמַּסְי – בדגשות הסמ"ך בשניהם ונח נסתר אחר המ"ם. ויתכן להיות מזה **לַמָּס** מֵרֵעֵהוּ חָסֶד (איוב ו יד).

מצ"ץ – מַצּוֹתַי או מָצַצְתִּי, לְמַעַן **תָּמֹצּוּ** (ישעיהו סו יא).

מקק – הֵמַק, הָמְקוֹתִי – פועל כבד, ולעתיד: יָמֵק, אָמֵק. והמקור והוא שם הפועל: **הָמֵק** בְּשָׂרוֹ (זכריה יד יב). וכן לצווי הזכר, ולרבים הָמֵקוּ, ולנקבה הָמֵקְי. והפועל שלא הוזכר שם פועלו: הוּמַק, יוּמַק, מוּמָק, מוּמַקִּים, מוּמַקָּה, מוּמַקוֹת.

ולשון נִפְעַל: **וְנָמַקּוּ** כָּל צְבָא הַשָּׁמַיִם (ישעיהו לד ד), נָמַקּוֹתִי, **וּנְמַקֹּתָם** בַּעֲוֹנֹתֵיכֶם (יחזקאל כד כג), וּבָם אֶנָחְנוּ **נְמַקִּים** (יחזקאל לג י), **יִמַּקּוּ** בַּעֲוֹנָם (ויקרא כו לט), **תִּמַּקְנָה** בְּחֹרֵיהֶן (זכריה יד יב) – קו"ף תִּמַּקְנָה חשובה כשתים, וכן וּלְשׁוֹנוֹ **תִּמַּק** בְּפִיהֶם (זכריה יד יב), ועקרם תִּמַּקַּקְנָה, תִּמַּקֵּק, על משקל **תִּשָּׁבַרְנָה** (ישעיהו כז יא), **תִּשָּׁבֵר** (איוב לח טו). ומעניין זה ומעקר זה יצא **מַק** יִהְיֶה (ישעיהו ג כד), והרבים מַקִּים בדגשות הקו"ף.

מרר – **מַר** נֶפֶשׁ (ש"א כב ב), כִּי **מָרִים** הֵם (שמות טו כג), **מָרָה** כַלְעָנָה (משלי ה ד), וְהִיא **מָרַת** נָפֶשׁ (ש"א א י), העקר בכולם דגש, לולי הרי"ש שאינה נדגשת ברוב המלים. **מֹרַת** רוּחַ (בראשית כו לה) – שם הפועל, וראוי גם זה להדגש ולקמוץ המ"ם חטף, אבל כשנרפת מפני הרי"ש נמשך הקמץ ונעשה חולם. וכבר בא במקום אחר כן בדגש וקמץ חטף, נאמר לֵב יוֹדֵעַ **מָרַת** נַפְשׁוֹ (משלי יד י). עַל מַצּוֹת **וּמְרֹרִים** (במדבר ט יא), בְּשִׁבְרוֹן מָתְנַיִם **וּבְמְרִירוּת** (יחזקאל כא יא), וְקָטֶב **מְרִירִי** (דברים לב כד) – יו"ד מְרִירִי השנייה כיו"ד היחש שבעִבְרִי ומְצָרִי ליחשו אל המרירות, כיחש עִבְרִי אל עֵבֶר, ומְצָרִי אל מְצָרִים. ויתכן להיות מעקר זה ועניין זה **וּמָמָר** לְיוֹלַדְתּוֹ (משלי יז כה) – עמדה הרי"ש במקום שתים ועקרו מְמָרָר, כמו שהזכרתי במָכָס שעקרו (ומכסם) ([מְכָסָם]) שיצא מן **תְּכַסּוּ** (שמות יב ד).

והפועל הכבד: כִּי **הֵמַר** שַׁדַּי (רות א כ), **הֵמַר** נַפְשִׁי (איוב כז ב) – עקרו הִמְרִיר, הֵמֵרוֹתִי – ראוי להדגש הרי"ש כמו הֲסִבּוֹתִי, אָמֵר, יָמֵר. והמקור שהוא שם הפועל: הָמֵר – **כְּהָמֵר** עַל הַבְּכוֹר (זכריה יב י), וכן לצווי הזכר, כמו **הָסֵב** אֶל אַחֲרֵיהֶם (ש"ב ה כג) – הָמֵר, הָמֵרוּ, הָמֵרִי, וראויין להדגש, כמו הָסֵבּוּ, הָסֵבִּי.

ויש פועל כבד: אחר: מֵרֵר, מֵרַרְתִּי, **אֲמָרֵר** בַּבֶּכִי (ישעיהו כב ד), **וַיְמָרְרוּ** אֶת חַיֵּיהֶם (שמות א יד), ולולא הרי"ש נדגש.

משש – מַשּׁוֹתִי, יָמֵשׁ, יָמֵשׁוּ, אוּלַי **יְמַשֵּׁנִי** אָבִי (בראשית כז יב), מֵשׁ, מֵשׁוּ, מֹשִׁי. והפועל הכבד: כִּי **מִשַּׁשְׁתָּ** אֶת כָּל כֵּלַי (בראשית לא לז), וְהָיִיתָ **מְמַשֵּׁשׁ** בַּצָּהֳרַיִם (דברים כח כט).

נבב – וְאִישׁ **נָבוּב** יִלָּבֵב (איוב יא יב), **נְבוּב** לֵחֹת (שמות כז ח).

נדד – כִּי **נָדְדוּ** מִמֶּנִּי (הושע ז יג), **יְדוֹד** מִמֶּךָּ (נחום ג ז), **יְדֹדוּן יְדֹדוּן** (תהלים סח יג), **וְיַדֵּד** כְּחֲזְיוֹן לֵילָה (איוב כ ח), על עקרו בהראות שתי אותיותיו הכפולות, והנו"ן נבלעת בדל"ת הדגושה.

והפעל הכבד: הֵנֵד, הָנְדוֹתִי, וּמְתֻבָּל **יְנַדֶּהוּ** (איוב יח יח) – ננקדה נו"ן יְנַדֶּהוּ בחרק ללמד עליו שהוא מעקר זה, ואילו היה מן נָדָה, יְנַדֶּה, אָמְרוּ אֲחֵיכֶם שֹׂנְאֵיכֶם **מְנַדֵּיכֶם** (ישעיהו סו ה), אז נאמר יְנַדּוּהוּ בפתחות הנו"ן, כמו **וַיְפַתּוּהוּ** (תהלים עח לו), **וַיְכַלֶּהוּ** (ירמיהו י כה), הנאמרים מן יְפַתֶּה, יְכַלֶּה.

ועניין שני או קרוב לראשון: **נָדְדָה** שְׁנַת הַמֶּלֶךְ (אסתר ו א), **וַתִּדַּד** שְׁנָתִי מֵעֵינָי (בראשית לא מ) – הנו"ן נבלעת בדל"ת, וְשָׂבַעְתִּי **נְדָדִים** עֲדֵי נָשֶׁף (איוב ז ד). אך **אֲדֻדָּה** כָל שְׁנוֹתַי (ישעיהו לח טו) איננו מעקר זה.

נסס – וְנָשָׂא **נֵס** לַגּוֹיִם (ישעיהו ה כו), נָתַתָּה לִירֵאֶיךָ **נֵס** לְהִתְנוֹסֵס (תהלים ס ו), קרוב ממנו כִּי אַבְנֵי נֵזֶר **מִתְנוֹסְסוֹת** (זכריה ט טז).

ועניין שני: וְהָיָה כְּמְסֹס **נֹסֵס** (ישעיהו י יח).

נצץ – **וְנִצְצִים** כְּעֵין נְחֹשֶׁת (יחזקאל א ז).

נקק – **וּבְנִקְיֵקֵי** הַסְּלָעִים (ישעיהו ז יט).

נשׁשׁ – נַשּׁוֹתִי, כִּי **נַשַּׁנִי** אֱלֹהִים (בראשית מא נא) – על משקל כִּי **חַנַּנִי** אֱלֹהִים (בראשית לג יא), פתחות הנו"ן עם דגשות השי"ן יוכיח כי הוא מעקר זה, כי אילו היה מעקר נָשָׂה, **נָשִׁיתִי** טוֹבָה (איכה ג יז), היה אומר נְשַׁנִי כמו צַוָּנִי מן צִוָּה, והיה נגזר ממנו מְנַשֶּׁה כמו מְצַוֶּה, אבל עתה אין מְנַשֶּׁה יוצא מעקר נְשַׁנִי אע"פ שהעניין אחד.

סבב – **סַבּוֹתִי** אֲנִי (קהלת ז כה), או סָבַבְתִּי על עקרו, **וְסָבַב** בֵּית אֵל (ש"א ז טז), **סַבּוּנִי** כַמַּיִם (תהלים פח יח), **סַבּוּנִי** גַּם **סָבְבוּנִי** (תהלים קיח יא), **יָסֹב** אֹתוֹ (מ"א ז כג), **וַנָּסָב** אֶת הַר שֵׂעִיר (דברים ב א), **יָסֹבּוּ** עָלַי רַבָּיו (איוב טז יג), **יְסֻבּוּהוּ** עַרְבֵי נָחַל (איוב מ כב), עָוֹן עֲקֵבַי **יְסוֹבֵנִי** (תהלים מט ו), וְהִנֵּה **תְּסֻבֶּינָה** (בראשית לז ז), **סֹב** דְּמֵה לְךָ (שה"ש ב יז), **סְבוּ** צִיּוֹן (תהלים מח יג), קְחִי כִנּוֹר **סֹבִּי** עִיר (ישעיהו כג טז), **סֹב** אֶת הָהָר הַזֶּה (דברים ב ג), **סוֹבֵב סֹבֵב** (קהלת א ו), **סָבִיב סָבִיב** (יחזקאל ח י), **סְבִיבוֹת** שִׁנָּיו אֵימָה (איוב מא ו), וְעַל **סְבִיבֹתָיו** שָׁב הָרוּחַ (קהלת א ו), כִּי הָיְתָה **סֻבָּה** (מ"א יב טו), **מֵסַב** קָלַע (מ"א ו כט), עַד שֶׁהַמֶּלֶךְ **בְּמְסִבּוֹ** (שה"ש א יב), רֹאשׁ **מְסָבַּי** (תהלים קמ י), וְהוּא **מְסִבּוֹת** (איוב לז יב).

והפועל הכבד: **וְהֵסֵב** לֵב מֶלֶךְ אַשּׁוּר (עזרא ו כב), וְאַתָּה **הֲסִבֹתָ** אֶת לִבָּם (מ"א יח לז), אַחֲרֵי **הֲסַבּוּ** (ש"א ה ט), **וַיְסֹבְבֵנִי** דֶּרֶךְ חוּץ (יחזקאל מז ב), יָסֵב, נָסֵב, **נָסַבָּה** אֵלַי (יחזקאל כו ב), הִנְנִי **מֵסֵב** (ירמיהו כא ד), ולרבים מְסִבִּים בדגשות והסמ"ך נקודה בחרק. וכבר שמו דגשות הסמ"ך **בַּיַּסֵּב** אֱלֹהִים אֶת הָעָם (שמות יג יח) תמורת אות הכפל החסרה, כאשר שמו הנח הנסתר אחר אינ"ת הנוספות באחרים חבריו תמורתה, ועליו בנו **וַיַּסֵּבּוּ** אֶת אֲרוֹן אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל (ש"א ה ח) לרבים, יש בו דגשים שנים, דגשות הסמ"ך כמו שהיה קודם ו"ו הרבים, ודגשות הבי"ת להבלעת הראשונה בה, ואילו נאמר וַיָּסֹבּוּ בנח נסתר אחר היו"ד ורפיות הסמ"ך גם הוא היה טוב. והפועל שלא הוזכר פועלו: הוֹסֵב, יוֹסֵב, מוֹסֵב, מוּסָבָה, **מוּסַבֹּת** שָׁם (במדבר לב לח). וכבר שמו גם בזה דגשות הסמ"ך תמורת החסרון, נאמר עַל כַּמֹּן **יוּסָּךְ** (ישעיהו כח כז), וכן **יֻסַּת** שָׂעַר (ישעיהו כד יב), ואילו נאמר יוֹסֵב יוֹכַת ברפיון אז היה טוב, אך עמדה הדגשות במקום הנח הנסתר שהוא ו"ו בלֶחֶם **יוּדָךְ** (ישעיהו כח כח).

ופועל כבד אחר: סְבֵּב, סִבַּבְתִּי, לְבַעֲבוּר **סַבֵּב** (ש"ב יד כ).

ופועל כבד שלישי: סוֹבֵב, סוֹבַבְתִּי, **יְסוֹבְבָהּ** עַל חוֹמֹתֶיהָ (תהלים נה יא), **יְסֹבְבֶנְהוּ** יְבוֹנְנֵהוּ (דברים לב י).

ולשון נִפְעַל: נָסַב, נְסַבּוֹתִי, **וְנָסַב** הַגְּבוּל (במדבר לד ה), יִסַּב, **יִסַּבּוּ** בְּלֶכְתָּם (יחזקאל י יא). וצווי הזכר מלשון זה: הִסַּב, הִסַּבִּי בשני דגשים לנקבה. ויתכן להיות גַּת **יִסַּב** (ש"א ה ח), **וַיִּסַּב** מֵאֲצִלוֹ (ש"א יז ל), **וַתִּסַּב** הַמְּלוּכָה (מ"א ב טו), המין האחר מלשון נִפְעַל שהזכרתי בתחלת ספר זה, כמו **וְנָגֹלּוּ** כַּסֵּפֶר הַשָּׁמַיִם (ישעיהו לד ד), וְכֵן **נָגוּז** וְעָבָר (נחום א יב). ויתכן להיותם פועלים קלים, לא לשון נִפְעַל, אך שמו בהם דגשות הסמ"ך תמורת החסר מן המלה, אבל המדבר מן העבריים בלשון יָסַב, נָסַב, בקמצות הנוספות ורפיות הסמ"ך, ישים הנח המורה עליו הקמץ תמורת החסרון, והאומר מהם יִסַּב, נִסַּב, בדגשות הסמ"ך, ישים הדגש גם אותו תמורת החסרון, ונעשה הנוסף לפניו נקוד בחרק, כי כן משפטו בהיותו תמים להיות יִסְבַּב, תִּסְבַּב, נִסְבַּב, והאל"ף מאלה בסגול – אֶסַּב, כמו שהיה ראוי להיות אֶסְבַּב. ועוד יתכן להיות גַּת **יִסַּב**, **וַיִּסַּב** מֵאֲצִלוֹ, **וַתִּסַּב** הַמְּלוּכָה, וְרָחֲבָה **וְנָסְבָה** לְמַעְלָה (יחזקאל מא ז), עקר אחר, והוא נָסַב – יִסַּב, על משקל נָפַל – יִפֹּל, וְנָפְלָה.

סכך – **וְשַׂכֹּתִי** כַּפִּי (שמות לג כב), **סַכּוֹתָה** בֶּעָנָן (איכה ג מד), יָסֹךְ, **וַיָּסֹכּוּ** הַכְּרֻבִים (מ"א ח ז), **יְסֻכֵּהוּ** צֶאֱלִים צִלְלוֹ (איוב מ כב), סֹךְ, סֹכּוּ, כִּי יִצְפְּנֵנִי **בְּסֻכֹּה** (תהלים כז ה), **וְסֻכָּה** תִּהְיֶה (ישעיהו ד ו), **בַּסֻּכֹּת** תֵּשְׁבוּ (ויקרא כג מב). ויתכן להיות מעקר זה **וַיָּסֶךְ** בְּדִלְתַיִם יָם (איוב לח ח), **וַיָּסֶךְ** אֱלוֹהַּ בַּעֲדוֹ (איוב ג כג). אך אַתָּה **שַׂכְתָּ** בַּעֲדוֹ (איוב א י),

איננו מעקר זה, לפי שלא נאמר סַכּוֹתָה, כמו **סַכּוֹתָה** בֶּעָנָן (איכה ג מד), כי אם סַכְתָּ, כמו שַׁבְתָּ וקַמְתָּ.

סלל – סַלּוֹתִי, יְסֹלּוּ, סֹל, **סֹלּוּ סֹלּוּ** הַמְסִלָּה (ישעיהו סב י), סֹלְלִי, הַכּוֹכָבִים **מְמִסְלוֹתָם** (שופטים ה כ), **מַסְלוּל** וְדֶרֶךְ (ישעיהו לה ח), דֶּרֶךְ לֹא **סְלוּלָה** (ירמיהו יח טו), **סָלוּהָ** כְּמוֹ עֲרָמִים (ירמיהו נ כו), **וַיְסֹלּוּ** עֲלֵי אָרְחוֹת אֵידָם (איוב ל יב).

ספף – **סַף** הַשַּׁעַר (יחזקאל מ ו), בְּתִתָּם **סִפָּם** אֶת **סִפִּי** (יחזקאל מג ח), וְיִרְעֲשׁוּ **הַסִּפִּים** (עמוס ט א), **הִסְתּוֹפֵף** (תהלים פד יא).

סרר – **סָרַר** יִשְׂרָאֵל (הושע ד טז), **סוֹרֵר** וּמוֹרֶה (דברים כא יח), יָסֹר. ויתכן להיות מזה **יָסוּרוּ** בִּי (הושע ז יד), ואין משפט הרי"ש להדגש.

עזז – עַזּוֹתִי, יָעֹז, **וַתָּעָז** יָדוֹ עַל כּוֹשֶׁן רִשְׁעָתַיִם (שופטים ג י), **תָּעֹז** לֶחֶם (קהלת ז יט), **וַתָּעָז** יַד מְדָנִין (שופטים ו ב), כִּי **עַז** הָעָם (במדבר יג כח), יָגוּרוּ עָלַי **עַזִּים** (תהלים נט ד), חֵמָה **עַזָּה** (משלי כא יד), **עַזִּי** וּמָגִנִּי (תהלים כח ז), **עָזִּי** וְזִמְרָת יָהּ (שמות טו ב), **עִזּוּז** וְגִבּוֹר (תהלים כד ח), **וֶעֱזוּזוֹ** וְנִפְלְאוֹתָיו (תהלים עח ד), **בַּעֲזוֹז** עֵינוֹת תְּהוֹם (משלי ח כח).

עלל – עוֹלָל, **עוֹלָלִים** שָׁאֲלוּ לֶחֶם (איכה ד ד), מִפִּי **עוֹלְלִים** וְיוֹנְקִים (תהלים ח ג). ויתכן להיות מזה נִגְּשָׁיו **מְעוֹלֵל** (ישעיהו ג יב).

ועניין אחר: **עוֹלֵל יְעוֹלְלוּ** (ירמיהו ו ט), **וַיְעֹלְלֻהוּ** בַּמְסִלּוֹת (שופטים כ מה), וְנִשְׁאַר בּוֹ **עוֹלֵלֹת** (ישעיהו יז ו).

ועניין שלישי: **עֲלִילוֹת** דְּבָרִים (דברים כב יד), נוֹרָא **עֲלִילָה** (תהלים סו ה), **וְעוֹלֵל** לָמוֹ כַּאֲשֶׁר **עוֹלַלְתָּ** לִי (איכה א כב), אֵת אֲשֶׁר **הִתְעַלָּלְתִּי** (שמות י ב), וְרַע **מַעֲלָלִים** (ש"א כה ג).

ועניין רביעי: לֹא עָלָה עָלֶיהָ **עֹל** (במדבר יט ב), **וְעָלוּ** מֵעַל צַוָּארֵךְ (ישעיהו י כז), אוֹסִיף עַל **עֲלֶכֶם** (מ"א יב יא), הִקְשָׁה אֶת **עֻלֵּנוּ** (מ"א יב ד), ונאמר כי **וְעִלַּלְתִּי** בֶּעָפָר קַרְנִי (איוב טז טו) מזה.

עמם – עַמּוֹתִי, או עָמַמְתִּי על העקר, אֲרָזִים לֹא **עִמָּמוּהוּ** (יחזקאל לא ח), כָּל סָתוּם לֹא **עָמְמוּךְ** (יחזקאל כח ג). ויתכן להיות מעקר זה ועניין זה אֵיכָה **יוּעַם** זָהָב (איכה ד א), ואילו נדבק לו"ו הרבים אז נאמר יוּעַמוּ.

ועניין שני: עַם, **עַמִּים** הַר יִקְרָאוּ (דברים לג יט), בִּנְיָמִין **בַּעֲמָמֶיךָ** (שופטים ה יד), וְאֶת **עַמְמֵי** הָאָרֶץ (נחמיה ט כד).

ענן – עִנֵּן, יְעַנֵּן, מְעֹנֵן, **בְּעַנְנִי עָנָן** (בראשית ט יד), וראוי להדגש כמו **בְּשַׁלְּחִי** אֶת חִצֵּי הָרָעָב (יחזקאל ה טז), אך הרפוהו להקל.

עסס – עַסוֹתִי, **וְעַסוֹתֶם** רְשָׁעִים (מלאכי ג כא), יָעֹס, עֹס, עֹסוּ. ומזה העקר יצא עָסִיס.

עשש – **עָשְׁשָׁה** מִכַּעַס עֵינִי (תהלים ו ח), **עָשׁ** יֹאכְלֵם (ישעיהו נ ט), ולרבים עַשִּׁים בדגשות השי"ן.

פזז – **וַיָּפֹזּוּ** זְרֹעֵי יָדָיו (בראשית מט כד), נאמר כי מזה **מְפַזֵּז** וּמְכַרְכֵּר (ש"ב ו טז).

פלל – פועל כבד: רְאֹה פָּנֶיךָ לֹא **פִלָּלְתִּי** (בראשית מח יא), וַיַּעֲמֹד פִּינְחָס **וַיְפַלֵּל** (תהלים קו ל), **וּפִלְלוּ** אֱלֹהִים (ש"א ב כה) – הסירו ממנו הדגש מן הלמ"ד הראשונה להקל, **פְּלִילִיָּה** (ישעיהו כח ז), וְנָתַן **בִּפְלִלִים** (שמות כא כב), **וְנִפְלַל** חָלָל (יחזקאל כח כג). ועניין אחר: **תְּפִלָּה** לְמֹשֶׁה (תהלים צ א), **וַיִּתְפַּלֵּל** מֹשֶׁה (במדבר יא ב).

פסס – כִּי **פַסּוּ** אֱמוּנִים (תהלים יב ב).

פתת – הֲפֻת, **וַהֲפִתִּיתָ** בְּשִׂפְתֵיךְ (משלי כד כח) – באה זאת המלה נפרדת ומיוחדת מחברותיה, שהיה ראוי להיות וַהֲפִתּוֹתָ, כמו **הֲסִבֹּתָ** (מ"א יח לז).

ועניין שני: וְאֶקְחָה **פַּת** לֶחֶם (בראשית יח ה), וְאֹכַל **פִּתִּי** לְבַדִּי (איוב לא יז), **מְפִתּוֹ** תֹּאכַל (ש"ב יב ג), **פִּתְּךָ** אָכַלְתָּ תְּקִיאֶנָּה (משלי כג ח), **וּבְפִתּוֹתַי** לֶחֶם (יחזקאל יג יט), **פְּתוֹת** אֹתָהּ **פִּתִּים** (ויקרא ב ו), פָּתַתִּי – בהבלעת התי"ו השנית שהיא למ"ד הפעל בשלישית שהיא תי"ו הפעל, כמו **כָּרַתִּי** בְרִית (ירמיהו לד יג), אֶפְתּוֹת, פְּתֹת לצווי הזכר, ולרבים פִּתְתוּ, ולנקבה פִּתְתִי, על משקל שִׁמְעוּ, שִׁמְעִי, ואם תחפוץ להבליע תי"ו הראשונה בשנית, תאמר פִּתּוּ, פִּתִּי, זהו חוק העקר. אבל על המנהג הננהג והדרך הסלולה תאמר פַּתּוֹתִי במקום פָּעַלְתִּי, כמו סַבּוֹתִי, אָפֹת, יָפֹת, פֹּת, פֹּתוּ, פֹּתִי, כמו סֹב, סֹבוּ, סֹבִי, או פָּתוּ, פָּתִי, בחטף קמץ, כמו **רָנוּ** לְיַעֲקֹב (ירמיהו לא ז), **רָנִי** וְשִׂמְחִי (זכריה ב יד).

צחח – צְחִיחַ סֶלַע (יחזקאל כד ז), שָׁכְנוּ **צְחִיחָה** (תהלים סח ז).

צלל – **כְּצַל** עוֹבֵר (תהלים קמד ד), סָר **צִלָּם** מֵעֲלֵיהֶם (במדבר יד ט), **צִלְלֵי** עֶרֶב (ירמיהו ו ד), וְנָסוּ **הַצְּלָלִים** (שה"ש ב יז), חֹרֶשׁ **מֵצַל** (יחזקאל לא ג) על משקל **מֵסַב** קֶלַע (מ"א ו כט). ומעניין זה עַל **מְצִלּוֹת** הַסּוּס (זכריה יד כ).

וע"א: **צָלְלוּ** כַּעוֹפֶרֶת (שמות טו י). ונאמר כי מזה **צָלְלוּ** שַׁעֲרֵי יְרוּשָׁלַם (נחמיה יג יט), ונאמר כי גם זה מעניין ראשון, לאמר כי באו בצל קורתי וסרה מהם השמש לעת ערב.

צרר – צָרוֹר אֶת הַמִּדְיָנִים (במדבר כה יז), כִּי **צֹרְרִים** הֵם לָכֶם בְּנִכְלֵיהֶם (שם פסוק יח), **וְצֹרְרֵי** יְהוּדָה (ישעיהו יא יג), וַתִּהְיֶינָה **צְרֵרוֹת** (ש"ב כ ג). וקרוב לעניין ועקר זה: **וְהֵצַר** לְךָ (דברים כח נב), **וַהֲצֵרֹתִי** לְאָדָם (צפניה א יז), **וַיְצֵרוּ** לָהֶם (נחמיה ט כז) – כדי

שיהיו ראויים להדגש, כמו הֲדַק לְעָפָר (מ"ב כג טו), וְהַשְׁמֹתִי אֲנִי (ויקרא כו לב), וַיָּחֵלּוּ (שופטים כ לא), לולי הרי"ש שמנועה מן הדגשות ברוב המקומות.

וע"א: לְצָרֹר לְגַלּוֹת עֶרְוָתָהּ (ויקרא יח יח), וְכִעֲסַתָּהּ צָרָתָהּ (ש"א א ו), וגם עקר זה האחרון לדגוש רי"ש צָרָתָהּ.

קבב – קַבּוֹתִי, וְקַבֹּתוֹ לִי מִשָּׁם (במדבר כג כז) – עקר וּקְבָבְתּוֹ על משקל וּקְבַרְתּוֹ (מ"א ב לא), מָה אָקֹב לֹא קַבֹּה אֵל (במדבר כג ח) – משפטם להיות על עקרם והמלא חסרונם להיות מה אֶקְבֹּב לא קְבָבֹה אל, ודגשות קו"ף אֶקֹב תמורה מן החסרון, עד שיצא אֶקְבֹּב על משקל אֶשְׁמֹר, ותהיה האל"ף בסגול כמוה באֶשְׁמֹר, ואילו נאמר אָקֹב בקמצות האל"ף גם זה טוב. לָקֹב אֹיְבַי (במדבר כג יא), וּלְכָה נָּא קָבָה לִּי (במדבר כב יז) בבי"ת אחת עומדת במקום שתים, והיתה ראוייה להדגש ולהיות הקו"ף לפניה בחטף. ויש לאמר שהוא מן הפועל הכבד – קִבֵּב על משקל סִבֵּב, ומשפטו להיות קִבְּבָה, והרפו הבי"ת הראויה להדגש ועמדה האחת במקום שתים. אך וְקָבְנוֹ לִי מִשָּׁם (במדבר כג יג) לא יצא מעקר זה, כי אם מעקר קָבַן.

אמר משה הכהן המתרגם, יש פה שתי טעיות, אע"פ שיש בחבורים אלו זולתם, ראיתי ללמד על אלה לפי שהם כדי לטעות בהן התלמידים הנבונים. הטעות האחת שאמר שיתכן להיות קְבָה לִי מן הפעל הכבד – קִבֵּב, שאם כן הוא, הרי הבי"ת הזאת עומדת במקום שלש, שאם הרפו בי"ת קַבְּבָה הדגושה ועמדה רפויה, איה הבי"ת הרפויה שאחריה, לפי שכל אות דגושה עומדת במקום שתים, נמצאו שתי אותיות גרועות מן המלה. ולכן לא יתכן במין כבד זה לא נוח ולא הבלעה ולא גרוע, אלא שהוא נמצא שלם לעולם. והטעות השנית, שאמר שוְקָבְנוֹ מעקר קבן, ולא נמצא בכל המקרא קָבַן כי אם קָבַב, ועוד שצווי הזכר לעולם לא יבא על משקל וְקָבְנוֹ מן קָבַן, לא תאמר שָׁמְרוֹ מן שָׁמַר כי אם שָׁמְרֵהוּ, ולא זָכְרוֹ מן זָכַר כי אם זָכְרֵהוּ, ועל כן תהיה הנו"ן פה נוספת כמו שמוסיפין אותה בה"א, כי יאמרו שָׁמְרֶנּוּ, זָכְרֶנּוּ, כמו שיאמרו יִשְׁמְרֶנּוּ, יִזְכְּרֶנּוּ, וכן אמרו וְקָבְּנוּ, אך כשהרפו הבי"ת להקל – כמו שהרפו הזי"ן בְּהַעֲזֵה פָּנֶיהָ וַתֹּאמַר לוֹ (משלי ז יג), והקו"ף במי יִתֵּן בַּסֵּפֶר וְיֵחָקוּ (איוב יט כג) – נקדוה בשבא והחליפו תנועת הו"ו שהיתה שורק לחולם, ומתוך שנרפת בי"ת וְקָבְנוֹ נרפת גם הנו"ן, שאין דגש בא אחרי שבא לעולם ולא יכון להוציאו בלשון. אך וַיִּקֹּב בֶּן הָאִשָּׁה (ויקרא כד יא), וְנִקֵּב שֵׁם יְיָ (ויקרא כד טז), מעקר נָקַב, כמו וַיִּפֹּל – וְנָפַל ואחיו.

קלל – הֵן קַלּוֹתִי (איוב מ ד), קַלּוֹתָ, יָקַל, קַל, קַלּוּ.

ולשון נִפְעַל: **וְנָקַל** זֹאת (מ"ב ג יח), **וּנְקַלְתִּי** עוֹד (ש"ב ו כב), נְקַלּוֹתָ, נְקַלּוֹנוּ, עַל **נָקַלָּה** (ירמיהו ו יד). והפועל העתיד: **וַתֵּקַל** גְּבִרְתָּהּ בְּעֵינֶיהָ (בראשית טז ד), **וָאֵקַל** בְּעֵינֶיהָ (בראשית טז ה) – עקר הקו"פין האלה להדגש מפני הבלעת הנו"ן בהם.

וע"א: **קַלִּים** הָיוּ (איכה ד יט).

ולשון נִפְעַל: **יִקַּלּוּ** רֹדְפֵיכֶם (ישעיהו ל טז) – בדגשות הקו"ף על העקר.

ועניין שלישי: בָּרְכָה **וּקְלָלָה** (דברים יא כו), **וּמְקַלֵּל** אָבִיו וְאִמּוֹ (שמות כא יז).

ועניין רביעי: נְחֹשֶׁת **קָלָל** (יחזקאל א ז). ונאמר כי מזה והוא לֹא פָנִים **קִלְקָל** (קהלת י י).

קנן – **צִפֳּרִים יְקַנֵּנוּ** (תהלים קד יז), שָׁמָּה **קִנְּנָה** קִפּוֹז וַתְּמַלֵּט (ישעיהו לד טו) – פועל כבד. וּדְרוֹר **קֵן** לָהּ (תהלים פד ד), **קִנִּים** תַּעֲשֶׂה אֶת הַתֵּבָה (בראשית ו יד), עִם **קִנִּי** אֶגְוָע (איוב כט יח).

קצץ – **וְקִצַּתָּה** אֶת כַּפָּהּ (דברים כה יב), יָקֹץ, אָקֹץ, קֹץ, קִצּוּ.

והפועל הכבד: **קִצֵּץ** עֲבוֹת (תהלים קכט ד), **וְקִצֵּץ** פְּתִילִם (שמות לט ג), **מְקֻצָּצִים** (שופטים א ז).

קשש – **הִתְקוֹשְׁשׁוּ וְקוֹשָׁשׁוּ** (צפניה ב א).

ועניין שני, **לְקַשֵּׁשׁ קַשׁ** (שמות ה יב), **מְקֹשְׁשֹׁת** עֵצִים (במדבר טו לב), **מְקֻשָּׁשֹׁת** עֵצִים (מ"א יז י), קַשׁ, ולרבים קַשִּׁים בדגשות השי"ן.

רבב – **רַבּוּ** מִשַּׁעֲרוֹת רֹאשִׁי (תהלים סט ה), **וְרַבָּה** עָלֶיךָ (שמות כג כט), עוֹד הָעָם **רַב** (שופטים ז ד), **רַבִּים** יְחַלּוּ פְּנֵי נָדִיב (משלי יט ו), עַל אֶרֶץ **רַבָּה** (תהלים קי ו), **לָרֹב** עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה (בראשית ו א), **רַבִּי** תוֹרָתִי (הושע ח יב), ונאמר כי מעניין זה רְבָבָה.

ועניין שני: יָסֹבּוּ עָלַי **רַבָּיו** (איוב טז יג), הַשְׁמִיעוּ אֶל בָּבֶל **רַבִּים** (ירמיהו נ כט).

והפועל הכבד: רוֹבֵב, רוֹבַבְתִּי, רוֹבְבוּ, ומאסו להניע שתי אותיות הכפל והניחו הראשונה והבליעוה בשנית ונדגשה לזאת – אמרו וַיְמָרֲרֻהוּ **וְרֹבּוּ** (בראשית מט כג) – פועל עובר ומשפטו רוֹבְבוּ. וכן לצווי הזכרים הרבים: רוֹבְבוּ בהראות – רִבּוּ בהבלעה. וכן לצווי הזכרים מן הפועל הקל יבא גם רִבּוּ כמהו, אך עקרו להיות רִבְבוּ, כמו **סִבּוּ** צִיּוֹן (תהלים מח יג) שעקרו סִבְבוּ, ויסור ו"ו המשך; אבל ו"ו המשך קבועה במבנה הראשון, שעקרו רִבּוּ בהבלעה, רוֹבְבוּ בלא הבלעה, בין בצווי בין בפועל עובר.

רדד – רָדַד, רִדּוֹתִי, **הָרוֹדֵד** עַמִּי תַּחְתָּי (תהלים קמד ב).

רכך – רַכּוֹתִי, **רַכּוּ** דְבָרָיו מִשֶּׁמֶן (תהלים נה כב), רַךְ – פועל עובר, **רַךְ** וְטוֹב (בראשית יח ז) – שם כל דבר שהוא רך, ולרבים: כִּי הַיְלָדִים **רַכִּים** (בראשית לג יג), **רַכָּה** וַעֲנֻגָּה (ישעיהו מז א), וְעֵינֵי לֵאָה **רַכּוֹת** (בראשית כט יז), וְלֹא **רַכְּכָה** בַּשֶּׁמֶן (ישעיהו א ו).

והפועל הכבד: וְאֶל **הֲרַךְ** לִבִּי (איוב כג טז), הֲרִכּוֹתִי, אָרֵךְ, יָרֵכוּ, הָרֵךְ, הֲרֵכוּ, ועקרם הִרְכִּיךְ, הִרְכַּכְתִּי, יִרְכִּיכוּ, הַרְכֵּךְ, הַרְכִּיכוּ.

ולשון נִפְעַל: פֶּן **יֵרַךְ** לְבַבְכֶם (ירמיהו נא מו), ראוי הרי"ש להדגש, כמו **יֵדַל** כְּבוֹד יַעֲקֹב (ישעיהו יז ד) – יְדֻלֵּל, יֵסַב, יִמַּק, ועקרו יֵרָכֵךְ, יִסָּבֵב, יִמָּקֵק. ולרבים יֵרכוּ בדגשות הכ"ף.

אך וְהֵבֵאתִי **מֹרֶךְ** (ויקרא כו לו) לא יצא מעקר זה.

אמר משה המתרגם, גם זו טעות גדולה משני דרכים, האחד שלא נמצא בכל המקרא כי אם **וְרַךְ** לֵבָב (דה"ב יג ז), וְאֶל **הֲרַךְ** לִבִּי (איוב כג טז), יַעַן **רַךְ** לְבָבְךָ (מ"ב כב יט), על כן לא יהיה לו עניין אחר כי אם מעקר זה, אבל המ"ם מוספת בתחלתו כמו שהוא במָכָס הנגזר מן **תָּכַסּוּ** (שמות יב ד), ועמד הנח הנסתר אחרי המ"ם בשניהם תמורת האות החסרה, שעקרן כָּסַס, רָכַךְ, אבל זה חולם וזה סגול, שעקר זה להיות מָרְכָּךְ כמו **מָשְׁחָת** (מלאכי א יד) בחטף קמץ, וכשימשך החטף ישוב חולם, ועקר זה להיות מִכְסָס כמו מִשְׁפָּט, נמשך החרק ונעשה סגול, ונולד זה העניין בשתי מלים אלו מפני חסרונם, אך בהמשך זה ימשך החסרון. הדרך השנית על דעתי יש לתמוה איך אמר על מָכָס כי הוא מן **תָּכַסּוּ** ולא אמר על מֹרָךְ כי היא מן **רַךְ** לְבָבְךָ (מ"ב כב יט) וחבריו. ואם יש לו לאמר כי המ"ם עקר במֹרָךְ ולא נמצא אחר דומה לו ומשקלו פֹּעֶל כמו קֹדֶשׁ, יש לחבריו לאמר לו כי המ"ם עקר במָכָס מאין דומה לו, ומשקלו פָּעֶל כמו שָׁבֶר, שָׁמֵר, ורבים לאין מספר כמוהם.

רמם – וְרָמָה תְּכַסֶּה עֲלֵיהֶם (איוב כא כו). נאמר כי **וַיֵּרֶם** תּוֹלָעִים (שמות טז כ) מעקר זה, וכשנתחבר אל ו"ו הרבים נאמר וַיָּרֻמּוּ בדגשות המ"ם.

וע"א: רָם, רַמּוֹתִי, וּרְאֵה רֹאשׁ כּוֹכָבִים כִּי **רָמּוּ** (איוב כב יב) – על משקל רְאֵה אוֹיְבַי כִּי **רָבּוּ** (תהלים כה יט).

רנן – רַנּוֹתִי, **וְתָרֹן** לְשׁוֹן אִלֵּם (ישעיהו לה ו), **יָרֹנּוּ** יֹשְׁבֵי סֶלַע (ישעיהו מב יא), **רִנָּנַת** רְשָׁעִים מִקָּרוֹב (איוב כ ה), בֹּאוּ לְפָנָיו **בִּרְנָנָה** (תהלים ק ב), כְּנַף **רְנָנִים** נֶעֱלָסָה (איוב לט יג), פִּצְחוּ **רָנָּה** (ישעיהו יד ז), **בְּרָן** יַחַד (איוב לח ז), **רָנֵּי** פַלֵּט (תהלים לב ז), **מִתְרוֹנֵן** מְיַיִן (תהלים עח סה).

והפועל הכבד בא על עקרו שלם באותיותיו: וְלֵב אַלְמָנָה **אַרְנֵן** (איוב כט יג), **הֲרָנִינוּ** לֵאלֹהִים (תהלים פא ב).

ופועל כבד אחר: רִנֵּן, וּבָאוּ **וְרַנְּנוּ** בְּמְרוֹם צִיּוֹן (ירמיהו לא יא), **רַנֵּן יְרַנְּנוּ** (תהלים קלב טז).

רסס – **לָרֹס** אֶת הַסֹּלֶת (יחזקאל מו יד), **רְסִיסֵי** לָיְלָה (שה"ש ה ב).

רצץ – (ו)אֶת מִי **רַצּוֹתִי** (ש"א יב ג), וְלֹא **רַצּוֹתָנוּ** (ש"א יב ד), יָרֹץ, יָרֹצוּ, **וְתָרֵץ** גֶּלַת הַזָּהָב (קהלת יב ו). ויתכן להיות מזה **וְנָרֹץ** הַגַּלְגַּל אֶל הַבּוֹר (קהלת יב ו), ואילו נתחבר בו"ו הרבים נדגשה הצד"י, נאמר נָרֹצוּ כמו **וְנָגֹלוּ** (ישעיהו לד ד).

והפועל הכבד: כִּי **רַצַּץ** עָזַב דַּלִּים (איוב כ יט).

ופועל כבד אחר: וַיְרָעֲצוּ **וַיְרַצְּצוּ** (שופטים י ח).

רקק – הָרַקּוֹת וְהָרָעוֹת (בראשית מא כ), **וּרְקִיקֵי** מַצּוֹת (שמות כט ב). ולא יכון מעקר זה וְשֶׁבַע הַשִּׁבֳּלִים **הָרֵקוֹת** (בראשית מא כז), כי הנח הנסתר בין הקו"ף והרי"ש הוא ע"ן הפועל, והיא היו"ד אשר בלֹא יִיגְעוּ **לָרִיק** (ישעיהו סה כג), וְלֹא יֵרָאוּ פָּנַי **רֵיקָם** (שמות כג טו).

רשש – כִּי תֹאמַר אֱדוֹם **רֻשַּׁשְׁנוּ** (מלאכי א ד). ויתכן להיות מזה **מְתֻרוֹשָּׁשׁ** וְהוֹן רָב (משלי יג ז), **יְרֹשָּׁשׁ** עָרֵי מִבְצָרֶיךָ (ירמיהו ה יז).

שבב – כִּי **שְׁבָבִים** יִהְיֶה (הושע ח ו). ויתכן להיות מזה **וְשִׁבַּבְתִּיךְ** (יחזקאל לט ב), **לְשׁוֹבֵב** שְׁדֵינוּ (מיכה ב ד).

ועניין שני: וְלֹא יִגַּהּ **שְׁבִיב** אִשּׁוֹ (איוב יח ה).

שגג – עַל **שִׁגְגָתוֹ** אֲשֶׁר **שָׁגָג** (ויקרא ה יח), כִּי **שְׁגָגָה** הִוא (במדבר טו כה).

שדד – שַׁדּוֹתִי, או שָׁדַדְתִּי על העקר, זו **שַׁדּוּנִי** (תהלים יז ט), **יָשׁוּד** צָהֳרָיִם (תהלים צא ו), וְסֶלֶף בּוֹגְדִים **יְשָׁדֵם** (משלי יא ג), הוֹי **שׁוֹדֵד** וְאַתָּה לֹא **שָׁדוּד** (ישעיהו לג א), **לְשָׁדוֹד** אֶת כָּל פְּלִשְׁתִּים (ירמיהו מז ד), נֶהְפַּךְ **לְשַׁדִּי** (תהלים לב ד), **שֹׁד** וְשֶׁבֶר (ישעיהו נט ז).

והפועל הכבד: שַׁדֵּד, יְשַׁדֵּד, **מְשַׁדֵּד** אָב (משלי יט כו).

ופועל כבד אחר: שׁוֹדֵד, שׁוֹדַדְתִּי, **יְשֹׁדַד** מַצֵּבוֹתָם (הושע י ב).

ולשון נִפְעַל: נָשַׁד, נָשַׁדּוּ, נְשַׁדּוֹתֶם, נְשַׁדּוֹנוּ בחלם או נְשַׁדּוּנוּ בשרק, כי כמו זה כן זה במקצת מקומות, על כן נאמר שָׁדוֹד **נְשַׁדֵּנוּ** (מיכה ב ד), ועקרו נִשְׁדַּדְנוּ, יִשַּׁד, יִשַּׁדּוּ. ויכון בְּנִשַּׁדֵּנוּ טעם אחר מלבד זה הנזכר, מפני שהוא בשורק ואיננו בחולם כמו **וּנְקַלְתִּי** (ש"ב ו כב), **וּנְמַקְתֶּם** (יחזקאל כד כג), כי אומר שעניינו נָשַׁדּוּ ממנו, והמלה הזאת משמשת במקום שתים, כמו בָּנַי **יְצָאֻנִי** (ירמיהו י כ) שעניינו יצאו ממני, **יְשֻׁשׁוּם** מִדְבָּר (ישעיהו לה א), שהוא כמו ישושו בם, **בִּשְׁלֹם** הַבָּשָׁר (מ"א יט כא), שהוא כמו בשל להם, ובטעם זה לא יכון להניע דל"ת נְשַׁדֵּנוּ בחלם כי אם בשרק, כי הו"ו אחריה כנוי הרבים, ויתכן להיות נְשֻׁדְּדוּנוּ, לא נְשַׁדְּדָנוּ, על דרך זה.

שדד – יְפַתַּח **וְיַשַּׁדּ** (ישעיהו כח כד), **יְשַׁדֵּד** לוֹ יַעֲקֹב (הושע י יא).

שחח – תַּחְתָּו **שָׁחֲחוּ** עִזְרֵי רָהַב (איוב ט יג), **שַׁחוּ** גִּבְעוֹת עוֹלָם (חבקוק ג ו), נַעֲוֵיתִי **שַׁחֹתִי** עַד מְאֹד (תהלים לח ז), כִּי **יָשְׁחוּ** בַמְּעוֹנוֹת (איוב לח מ) – עקרם להדגש כמו יָסֹבּוּ, יְדֻכֶּה **יָשֹׁחַ** (תהלים י י), **וְשַׁח** עֵינַיִם יוֹשֵׁעַ (איוב כב כט).
ולשון נִפְעַל: נָשַׁח, **וַיִּשַּׁח** אָדָם וַיִּשְׁפַּל אִישׁ (ישעיהו ב ט), **וַיִּשַּׁחוּ** כָּל בְּנוֹת הַשִּׁיר (קהלת יב ד), ראויים להיות וַיִּשְׁחֲחַ כמו **וַיִּפַּסַּח** (ש"ב ד ד), וַיִּשְׁחֲחוּ כמו **וַיִּקָּהֲלוּ** (במדבר טז ג).
שכך – שַׁכּוֹתִי, יָשֹׁךְ, **וַיַּשְׁכּוּ** הַמָּיִם (בראשית ח א), **כְּשֹׁךְ** חֲמַת הַמֶּלֶךְ (אסתר ב א), וַחֲמַת הַמֶּלֶךְ **שָׁכָכָה** (אסתר ז י).
והפועל הכבד: **וַהֲשִׁכֹּתִי** מֵעָלַי (במדבר יז כ), אָשֵׁךְ, יָשֵׁךְ, יָשֵׁכּוּ.
שלל – **וְשָׁלַל שְׁלָלָהּ** (יחזקאל כט יט), כִּי אַתָּה **שַׁלּוֹתָ**... **יְשָׁלּוּךְ** (חבקוק ב ח) – עקרם שָׁלַלְתָּ, יִשְׁלְלוּךְ, **אֶשְׁתּוֹלְלוּ** אַבִּירֵי לֵב (תהלים עו ו).
ועניין אחר או קרוב מזה: **שֹׁל תָּשֹׁלּוּ** לָהּ (רות ב טז).
שמם – שַׁמּוֹתִי, יָשֹׁם, **יָשֹׁמּוּ** יְשָׁרִים (איוב יז ח), שֹׁם, שֹׁמּוּ – **שֹׁמּוּ** שָׁמַיִם (ירמיהו ב יב), **שַׁמָּה** וְשַׁעֲרוּרָה (ירמיהו ה ל), מְשַׁמָּה, אֲשֶׁר שָׁם **שַׁמּוֹת** בָּאָרֶץ (תהלים מו ט), **לִשְׁמָמָה** תִּהְיֶה (יואל ד יט), עַל הַר צִיּוֹן **שֹׁשָׁמֵם** (איכה ה יח), לֵאמֹר **שָׁמֵמוּ** (יחזקאל לה יב). ויתכן להיות **יִשֹּׁם** וְיִשְׁרֹק (ירמיהו יט ח) מזה, ונעשה דגשות השי"ן תמורת החסרון. אך לָמָּה **תִּשּׁוֹמֵם** (קהלת ז טז), דגשות השי"ן בו בעבור כי הוא תִּתְשׁוֹמֵם.
והפועל הכבד: **וַהֲשִׁמֹּתִי** אֲנִי (ויקרא כו לב), וְאֶת נָוֵהוּ **הֵשַׁמּוּ** (ירמיהו י כה), **יַשִּׁים** (ירמיהו מט כ), **וַיְשִׁמֵּם** (ש"א ה ו). והפועל הכבד שלא הוזכר פועלו, השם בקמצות הה"א ודגשות השי"ן תמורת האות החסר מן הכפל ועמדה האחת במקום שתיהם, אך כשתמשך המלה ותסמך לאות אחרת תדגש המ"ם ותשוב האות החסרה בהבלעה, נאמר כָּל יְמֵי **הָשַּׁמָּה** (ויקרא כו לה), ואילו נאמר הוּשַׁמָּה בנח נסתר אחר הה"א ורפיות השי"ן ונח נסתר אחריה, על משקל **הוּחַדָּה** חֶרֶב (יחזקאל כא טז), אז היה טוב. ונראה מזה שיש לומר הוּשַׁם ברפיות השי"ן ונח נסתר לפניה, שהרבה תהיה תמורה מן החסרון בנח יותר מן הדגש.
ולשון נִפְעַל: נָשַׁם, **וְנָשַׁמּוּ** הַכֹּהֲנִים (ירמיהו ד ט), **נָשַׁמָּה** כָּל הָאָרֶץ (ירמיהו יב יא), יִשַּׁם, יִשַּׁמּוּ, וְהָאָרֶץ **הַנְּשַׁמָּה** (יחזקאל לו לד), וְעָרִים **נְשַׁמּוֹת** יוֹשִׁיבוּ (ישעיהו נד ג). ועקר כל אלה במלאת החסרון: נִשְׁמַם, נִשְׁמָמָה, יִשָּׁמֵם, יִשְׁמָמוּ, הַנִּשְׁמָמָה, נִשְׁמָמוֹת.
שנן – אִם **שַׁנּוֹתִי** בְּרַק חַרְבִּי (דברים לב מא), יָשֹׁן, יָשֹׁנוּ, חֵץ **שָׁנוּן** (משלי כה יח), **שָׁנְנוּ** לְשׁוֹנָם (תהלים קמ ד). וקרוב מזה וְכִלְיוֹתַי **אֶשְׁתּוֹנָן** (תהלים עג כא).
ועניין שני: **וְשִׁנַּנְתָּם** לְבָנֶיךָ (דברים ו ז), לְמָשָׁל **וְלִשְׁנִינָה** (דברים כח לז).

שסס – **שַׁסֹּהוּ** כָּל עֹבְרֵי דָּרֶךְ (תהלים פט מב) – פתחות השי"ן יורה עליו כי הוא מן שָׁסַס, **וַיְשַׁסּוּ** אוֹתָם (שופטים ב יד).
ולשון נִפְעַל: נָשַׁס, **וְנָשַׁסּוּ** הַבָּתִּים (זכריה יד ב) – עקרו וְנִשְׁסְסוּ.
שקק – שַׁקּוֹתִי, בְּעִיר **יָשֹׁקּוּ** (יואל ב ט), **כְּמַשַּׁק** גֶּבִים **שׁוֹקֵק** בּוֹ (ישעיהו לג ד), וְנַפְשׁוֹ **שׁוֹקֵקָה** (ישעיהו כט ח). ויתכן להיות מעקר זה ועניין אחר פָּקְדָתְּ [הָ]אָרֶץ **וַתְּשֹׁקְקֶהָ** (תהלים סה י), ויתכן גם להיותו מעניין הזה בטעם מטעם הפתרון.
שרר – **שָׁרְרֵךְ** אַגַּן הַסַּהַר (שה"ש ז ג), לֹא כָרַת **שָׁרַרְךָ** (יחזקאל טז ד).
ועניין אחר: כִּי **בְּשָׁרְרוּת** לִבִּי (דברים כט יח).
שׂרר – כִּי **תִשְׂתָּרֵר** עָלֵינוּ גַּם **הִשְׂתָּרֵר** (במדבר טז יג). ויתכן להיות ממנו **וַיָּשַׂר** אֶל מַלְאָךְ וַיֻּכָל (הושע יב ה), בִּי **שָׂרִים יָשֹׂרוּ** (משלי ח טז), ויהיה עקרם לדגוש בהם הרי"ש.
תזז – יכון להיות מזה השורש הֵסִיר **הַתַּז** (ישעיהו יח ה), על משקל הֵדַק לְעָפָר (מ"ב כג טו), ואילו נסמך לו"ו הרבים נדגשה הזי"ן, נאמר הַתַּזּוּ על משקל **הַסַּבּוּ** אֵלַי (ש"א ה י).
תכך – **תֹּךְ** וּמְרָמָה (תהלים נה יב), **מְתוֹךְ** וּמֵחָמָס (תהלים עב יד), וְאִישׁ **תְּכָכִים** נְפָגְּשׁוּ (משלי כט יג).
תלל – **תֵּל** עוֹלָם (דברים ג יז), עַל **תֵּלָם** (יהושע יא יג), עַל הַר גְּבֹהַּ **וְתָלוּל** (יחזקאל יז כב). ויתכן להיות מעקר זה ועניינו **וְתוֹלֲלֵינוּ** שִׂמְחָה (תהלים קלז ג), כטעם מטעם הפתרון.
תמם – תַּמּוֹתִי, וַיְהִי כַּאֲשֶׁר **תַּמּוּ** (דברים ב טז), **תַּם** הַכֶּסֶף (בראשית מז יח), **תַּם** עֲוֹנֵךְ (איכה ד כב), **וַתִּתֹּם** הַשָּׂנָה הַהִוא (בראשית מז יח), **תִּתֻּם** חֶלְאָתָהּ (יחזקאל כד יא) – דגשות התי"ו תמורת החסר מן המלה, כמו גַּת **יְסֹב** (ש"א ה ח), **וָאֲכֹת** אֹתוֹ (דברים ט כא), ודגשות זאת כמו שהזכרתי גם היא במקום נח נסתר שבוַיְסָב, **יָלַק** בְּלְשׁוֹנוֹ (שופטים ז ה), שנקבעו למלא בם חסרון המלים. עַד **תֻּמָּם** (דברים ב טו), עַד **תֹּם** כָּל הַדּוֹר (במדבר לב יג), **כְּתָם** פֶּרַח (ישעיהו יח ה). תֹּם בקמצות התי"ו שם לאיש או לכל דבר, והרבים: יִהְיוּ **תְּמִים** (שמות כו כד) בדגשות המ"ם בעבור הבלעת הראשונה בה. שָׁנָה **תְּמִימָה** (ויקרא כה ל) – פְּעִילָה. אך **תַּמְנוּ** (במדבר יז כח) בא נפרד מאחיו, כי היה ראוי להיות תַּמּוֹנוּ, או תָּמַמְנוּ על העקר.
והפועל הכבד: **וַהֲתִמֹּתִי** טֶמְאָתֵךְ (יחזקאל כב טו), **כְּהָתֵם** (דניאל ח כג), **כַּהֲתָמְךָ** שׁוֹדֵד (ישעיהו לג א) – ראויה המ"ם להדגש אך הרפוה להקל, יָתֵם, יָתֻמּוּ. וכבר בא גם זה המין דגש התי"ו תמורת הנח הנסתר למלא החסרון על הדרך שהזכרתי בחבריו, נאמר **וַיִּתֹּם** הַכֶּסֶף (בראשית מז טו).

ולשון נִפְעַל: בַּמִּדְבָּר הַזֶּה **יִתַּמּוּ** (במדבר יד לה), **יִתַּמּוּ** חַטָּאִים מִן הָאָרֶץ (תהלים קד לה). ויתכן כי **וַיִּתֹּם** הַכֶּסֶף, **וַתִּתֹּם** הַשָּׁנָה הַהִוא, **תִּתֵּם** חֶלְאָתָהּ, מן המין האחר מבניין נִפְעַל כמו שהזכרתי בתחלת הספר – וְכֵן **נָגֹזוּ** וְעָבָר (נחום א יב). ואילו נסמך לו"ו הרבים אז נאמר וַיִּתֹּמוּ, או ליו"ד הנקבה נאמר תִּתֹּמִי, כמו גַּם מַדְמֵן **תִּדֹּמִי** (ירמיהו מח ב). אך בא **וַיִּתְּמוּ** יְמֵי בְכִי אֵבֶל מֹשֶׁה (דברים לד ח), רפה המ"ם שלא כדת, כמו שבא **וְיִדְּמוּ** לְמוֹ עָצָתִי (איוב כט כא), ויש לומר שעקרו וַיִּתֹּמוּ, כמו וַיִּדֹּמוּ, הנאמר מן **וַיִּדֹּם** (ויקרא י ג), גַּם מַדְמֵן **תִּדֹּמִי**, ויש לאמר שעקרו וַיִּתַּמּוּ, כמו **יִתַּמּוּ** חַטָּאִים מִן הָאָרֶץ, וְכָל אַנְשֵׁי מִלְחַמְתּוֹ **יִדַּמּוּ** (ירמיהו נ ל), אך הרפו המ"ם והפילו הנח הנסתר לפניה וסמכו על דגשות התי"ו בוַיִּתְּמוּ והדל"ת בוְיִדְּמוּ לְמוֹ עָצָתִי המורה על הבלעת נו"ן ללשון נִפְעַל בה.

ועניין שני בעקר זה: **תָּם** וְיָשָׁר (איוב א א), יוֹנָתִי **תַּמָּתִי** (שה"ש ה ב), ולרבים הזכרים: תַּמִּים, ולנקבות תַּמּוֹת – בדגשות המ"ם. אך זָכָר **תָּמִים** (ויקרא א ג), תּוֹרַת יְיָ **תְּמִימָה** (תהלים יט ח), משקלם פָּעִיל, פְּעִילָה, המ"ם הראשונה עי"ן הפועל והשנית למ"ד הפעל, כמו צָעִירָה. ולרבים הזכרים תְּמִימִים, ולנקבות תְּמִימוֹת. **בְּתָם** לְבָבִי (בראשית כ ה), **תֹּם** וְיָשָׁר (תהלים כה כא), וַאֲנִי **בְּתֻמִּי** אֵלֵךְ (תהלים כו יא), לֹא אָסִיר **תֻּמָּתִי** מִמֶּנִּי (איוב כז ה).

תפף – **תֹּף** וְחָלִיל (ישעיהו ה יב), **בְּתֹף** וְכִנּוֹר (תהלים קמט ג), **בְּתֻפִּים** וּבְמָחֹלֹת (שמות טו כ), עוֹד תַּעְדִּי **תֻפַּיִךְ** (ירמיהו לא ג), בְּתוֹךְ עֲלָמוֹת **תּוֹפֲפוֹת** (תהלים סח כו).

נשלם ספר פעלי הכפל, והם הפעלים שהעי"ן והלמ"ד מהם אות אחת כפולה, שחבר ר' יהודה בר' דוד ז"ל המכונה חיוג דממדינת פאס בלשון ערבי, ותרגמו משה הכהן בר' שמואל ז"ל הידוע בן גקטילה קרטבי בלשון הקדש, לפרח הנעים בחור חמד ר' יצחק בר' שלמה הנשיא נ"ע, אשר העיר אלהים את רוחו ובקש לדעת ענייניו ולעמד על יסודי בנייניו, המקום יזכהו להתבונן ולהבין וללמוד וללמד, ויקיים עליו מקרא שכת' וְהַמַּשְׂכִּילִים יַזְהִרוּ כְּזֹהַר הָרָקִיעַ וּמַצְדִּיקֵי הָרַבִּים כַּכּוֹכָבִים (דניאל יב ג).